1
Bob

TA’LIM TASHKILOTI FAOLIYATINING NORMATIV-HUQUQIY TA’MINOTI

1.1. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun

1.2. Davlat ta’lim standartlari

1.3. Asosiy ta’lim dasturi

1.4. Darsliklar va o‘quv-metodik majmualar ro‘yxati

1.5. Elektron ta’lim resurslari ro‘yxati

1.6. O‘quv qo‘llanmalarini ishlab chiqaruvchi tashkilotlar

1.1. “TA’LIM TO‘G‘RISIDA”GI QONUNI

“Ta’limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi” loyihasi maktab hayotining barcha yo‘nalishlari bo‘yicha ishlarni tizimlashtirish va vazirlik tomonidan berilgan o‘ziga xos tavsiyalar majmuasidir. U tarbiyaviy ishlarni tashkil etish, maktabda sog‘lom ovqatlanishni yo‘lga qo‘yish, dars jadvalini tuzish hamda har bir darsni rejalashtirish kabi masalalarni qamrab oladi.

Har bir bola qaysi maktabda o‘qishi yoki mamlakatning qaysi hududida yashashidan qat’iy nazar, sifatli ta’lim olishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish maqsadida maktablarda mavjud bo‘lgan eng ilg‘or tajribalar jamlangan.

Normativ asos

23.09.2020 yildagi O‘zbekiston Respublikasining Ta’lim to‘g‘risida O‘RQ-637-son qonuni

Qonun 11 ta bob va 75 ta moddadan iborat. Unga muntazam ravishda o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritib boriladi hamda ular qabul qilingan zahoti ko‘rsatilgan veb-saytda aks ettiriladi.

Normativ asos

Maktab direktori o‘z faoliyatida rahbarlik qiladigan asosiy hujjat 2020-yil 23-sentyabrdagi O‘RQ-637-son “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonun hisoblanadi. Mazkur qonun O‘zbekiston Respublikasida ta’limning huquqiy, tashkiliy va iqtisodiy asoslarini, ta’lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplarini, ta’lim tizimining faoliyat yuritishi hamda ta’lim faoliyatini amalga oshirishning umumiy qoidalarini belgilaydi. Shuningdek, u ta’lim sohasidagi munosabatlar ishtirokchilarining huquqiy maqomini aniqlaydi.

1-BOB. UMUMIY QOIDALAR

1-bobda Qonunning asosiy tushunchalari, ta’lim sohasidagi munosabatlarni huquqiy tartibga solish va davlat siyosatining prinsiplari, shuningdek, davlat hokimiyati organlari hamda viloyatlar, tumanlar va shahar okruglari mahalliy o‘zini o‘zi boshqarish organlarining ta’lim sohasidagi vakolatlari to‘g‘risidagi ma’lumotlar bayon etilgan.

Normativ asos

Davlat akkreditatsiyasi — davlat ta’lim muassasalari va tashkilotlari, shuningdek nodavlat ta’lim tashkilotlari (bundan buyon matnda ta’lim tashkilotlari deb yuritiladi) faoliyatining davlat ta’lim standartlari va davlat ta’lim talablariga hamda o‘quv dasturlariga muvofiqligining davlat tomonidan e’tirof etilishi hamda ularning bitiruvchilariga ma’lumot to‘g‘risidagi hujjatlarni topshirish huquqining taqdim etilishidan iborat jarayon.

Davlat ta’lim muassasasi — davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari tomonidan davlat mulki bo‘lgan mol-mulk negizida tashkil etilgan, davlat ta’lim standartlariga va davlat ta’lim talablariga muvofiq ta’lim beradigan muassasa.

Davlat ta’lim standartlari — davlat tomonidan ta’limning mazmuni va sifatiga nisbatan belgilanadigan talablar majmui.

Normativ asos

Har kim ta’lim olish huquqiga ega. Davlat uzluksiz ta’lim tizimi, uning har xil turlari va shakllari, davlat va nodavlat ta’lim tashkilotlari rivojlanishini ta’minlaydi. Davlat maktabgacha ta’lim va tarbiyani rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratadi. Davlat bepul umumiy o‘rta ta’lim va boshlang‘ich professional ta’lim olishni kafolatlaydi. Umumiy o‘rta ta’lim majburiydir.

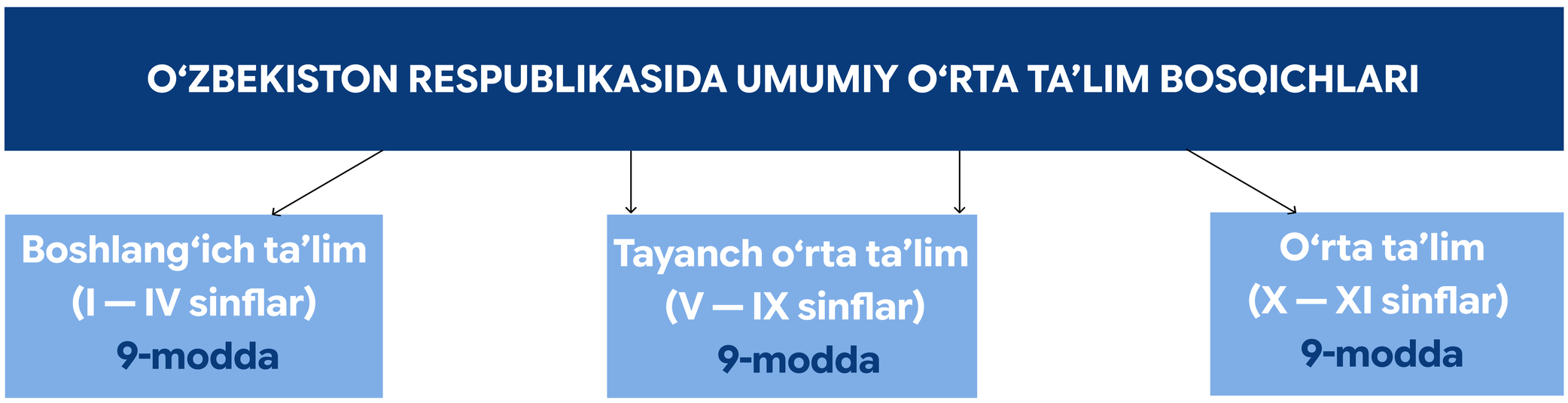
Normativ asos

Ota-onalar va ularning o‘rnini bosuvchi shaxslar o‘z farzandlarini voyaga yetguniga qadar boqishi, ularning tarbiyasi, ta’lim olishi, sog‘lom, to‘laqonli va har tomonlama kamol topishi xususida g‘amxo‘rlik qilishga majburdirlar.

2 BOB. TA’LIM TIZIMI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TA’LIM TIZIMINING TUZILMASI:

1. davlat ta’lim standartlari, davlat ta’lim talablari, malaka talablari, o‘quv rejalari va o‘quv dasturlari, shuningdek, ta’limning tegishli turi, bosqichi va yo‘nalishlari bo‘yicha ishlab chiqilgan ta’lim dasturlari;
2. davlat va nodavlat ta’lim tashkilotlari, pedagog xodimlar, ta’lim oluvchilar, voyaga yetmagan ta’lim oluvchilarning ota-onalari yoki boshqa qonuniy vakillari;
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, ta’lim sohasidagi vakolatli respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari, ularning hududiy bo‘linmalari, mahalliy davlat hokimiyati organlari hamda ular huzurida tashkil etiladigan maslahat, muvofiqlashtiruvchi va boshqa kollegial organlar;
4. ta’lim jarayonini ilmiy, metodik, tashkiliy, axborot va moddiy-texnik jihatdan ta’minlovchi, ta’lim sifatini monitoring qilish, baholash, attestatsiya va akkreditatsiyadan o‘tkazish bilan shug‘ullanuvchi tashkilotlar;
5. ta’lim sohasida faoliyat yurituvchi ilmiy-tadqiqot va ilmiy-metodik tashkilotlar, pedagog kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tashkilotlari.

TA’LIM BERISH TILI (33 modda)

O‘zbekiston Respublikasida davlat tilida ta’lim olish kafolatlanadi. Shuningdek, ta’lim tizimi tomonidan yaratilgan imkoniyatlar doirasida ta’lim va tarbiya tilini tanlash huquqi ta’minlanadi.

Ta’lim tashkilotlarida o‘qitish tili “Davlat tili haqida”gi Qonun hamda boshqa qonunchilik hujjatlariga muvofiq belgilanadi. Davlat tilini o‘qitish va o‘rganish davlat ta’lim standartlari, davlat ta’lim talablari hamda tegishli ta’lim dasturlari asosida amalga oshiriladi.

BOSMA VA ELEKTRON TA’LIM HAMDA AXBOROT RESURSLARI

Ta’lim dasturlarini sifatli amalga oshirish maqsadida ta’lim tashkilotlarida axborot-resurs markazlari, kutubxonalar, shu jumladan elektron kutubxonalar tashkil etiladi. Ularning fondi tegishli o‘quv rejalari va dasturlarida nazarda tutilgan fanlar bo‘yicha darsliklar, o‘quv qo‘llanmalari, metodik materiallar, davriy nashrlar hamda elektron ta’lim resurslari bilan ta’minlanadi.

TA’LIM TASHKILOTLARI O‘QUV JARAYONIDA:

1. belgilangan tartibda tasdiqlangan yoki foydalanishga tavsiya etilgan darsliklar va o‘quv-metodik majmualardan;
2. vakolatli davlat organlari tomonidan belgilangan talablarga muvofiq tayyorlangan va nashr etilgan o‘quv qo‘llanmalari hamda metodik materiallardan;
3. davlat ta’lim standartlari, davlat ta’lim talablari va o‘quv dasturlariga mos elektron ta’lim resurslaridan foydalanadi.

Darsliklar va o‘quv qo‘llanmalarini tayyorlash, nashr etish, ta’lim tashkilotlariga yetkazib berish hamda ulardan foydalanishga qo‘yiladigan talablar O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi va ta’lim sohasidagi vakolatli davlat organlari tomonidan belgilanadi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunning 23-moddasida Vazirlar Mahkamasining darsliklar va o‘quv qo‘llanmalarini tayyorlash, nashr etish, yetkazib berish va ulardan foydalanish talablarini belgilash vakolati ko‘rsatilgan.

3 BOB. TA’LIM FAOLIYATINI AMALGA OSHIRUVCHI SHAXSLAR

Normativ asos

Umumiy o‘rta ta’lim tashkiloti — boshlang‘ich ta’lim, tayanch o‘rta ta’lim va o‘rta ta’lim bosqichlari bo‘yicha ta’lim dasturlarini amalga oshiruvchi davlat yoki nodavlat ta’lim tashkilotidir.

TA’LIM TASHKILOTI UNI TASHKIL ETGAN MUASSISGA QARAB QUYIDAGI TURLARGA BO‘LINADI.

Davlat — Davlat boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari yoki qonunchilikda vakolat berilgan boshqa davlat tashkilotlari tomonidan tashkil etiladi.

Nodavlat — Jismoniy va/yoki nodavlat yuridik shaxslar tomonidan tashkil etiladi hamda qonunchilikda belgilangan tartibda faoliyat yuritadi.

QONUNNING BOSHQA BOBLARI HAQIDA QISQACHA

3 BOB	Ta’lim tashkilotini boshqarish to‘g‘risida	28-modda
4 BOB	Ta’lim tashkilotlarining huquqiy maqomi to‘g‘risida	29-modda
4 BOB	Ta’lim tashkilotini tashkil etish, qayta tashkil etish va tugatish to‘g‘risida	30-modda
4 BOB	Nodavlat ta’lim tashkilotlari to‘g‘risida	31-modda
4 BOB	Ta’lim tashkilotining ustavi to‘g‘risida	32-modda
4 BOB	Ta’lim oluvchilarning, ularning ota-onalari hamda boshqa qonuniy vakillarining huquq va majburiyatlari to‘g‘risida	47-51-moddalar
2 BOB	Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus ta’lim to‘g‘risida	9-modda
2 BOB	Qo‘shimcha ta’lim to‘g‘risida	14-modda
9 BOB	Ta’limni moliyalashtirish va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash to‘g‘risida	62-66-moddalar
7 BOB	Ta’lim tizimini boshqarish, ta’lim faoliyatini tashkil etish, monitoring va davlat nazorati to‘g‘risida	23-43-moddalar

Normativ asos

O‘zbekiston Respublikasining “Pedagogning maqomi to‘g‘risida”gi Qonuni

1. “Milliy o‘quv dasturi” tushunchasi joriy etilib, umumiy o‘rta ta’lim mazmunini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish ishlari amalga oshirilmoqda.
2. Boshlang‘ich, tayanch o‘rta va o‘rta ta’lim bosqichlari uchun fanlar bo‘yicha o‘quv dasturlari ishlab chiqiladi hamda takomillashtirib boriladi. Mazkur dasturlar elektron shaklda ta’lim sohasidagi vakolatli davlat organlarining rasmiy axborot resurslarida joylashtiriladi.
3. Tasdiqlangan tayanch o‘quv reja doirasida ayrim fanlarga ajratilgan o‘quv soatlarini qayta taqsimlash, tanlov fanlarini joriy etish va o‘quvchilarning qobiliyati hamda qiziqishlariga muvofiq ta’lim yo‘nalishlarini tashkil etishga ruxsat etiladi. Bunda davlat ta’lim standartlari va ta’lim dasturlarida belgilangan majburiy natijalar to‘liq ta’minlanishi lozim.

1.2. DAVLAT TA’LIM STANDARTLARI

BOSHLANG‘ICH TA’LIM ⟶ TAYANCH O‘RTA TA’LIM ⟶ O‘RTA TA’LIM

Normativ asos

Alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilarning ta’lim olish huquqini ta’minlash maqsadida ular uchun inklyuziv ta’lim, boshlang‘ich tayanch korreksion sinflar, ixtisoslashtirilgan ta’lim muassasalari hamda individual ta’lim shakllari tashkil etiladi. (Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 12-oktabrdagi 638-son qarori).

1992

Ta’lim olish huquqi O‘zbekiston respublikasi konstitutsiyasida mustahkamlangan. 50-modda

→

1999

Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 16-avgust, 390-son qaror

→

2017

Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi 187-son qaror

2020

Davlat ta’lim standartlari ishlab chiqilishini ta’minlaydi va ularni tasdiqlaydi. O‘RQ-637-SON “TA’LIM TO‘G‘RISIDA’GI QONUNI, 26-MODDA.

→

2021

Xalq Ta’limi Vazirining 2021-yil 17- dekabrdagi 406-son buyrug‘i.

→

2024

Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 27-martdagi 157-son qarori

Davlat ta’lim standartlarining huquqiy asoslari va rivojlanish bosqichlari

Ta’lim olish huquqi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 50-moddasida mustahkamlangan. Unda har kimning ta’lim olish huquqiga egaligi, davlat uzluksiz ta’lim tizimini, uning turli shakllari va turlarini rivojlantirishni ta’minlashi, shuningdek, bepul umumiy o‘rta ta’lim kafolatlanishi belgilangan.

1998-yilda uzluksiz ta’lim tizimi uchun davlat ta’lim standartlarini ishlab chiqish va joriy etishning dastlabki tashkiliy-huquqiy mexanizmlari belgilandi. Bu jarayon O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998-yil 5-yanvardagi 5-son qarori bilan boshlangan. Mazkur qaror davlat ta’lim standartlarini ishlab chiqish, tasdiqlash va amaliyotga joriy etish tartibini belgilab berdi.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 16-avgustdagi 390-son qarori bilan umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standarti tasdiqlandi. Ushbu standart o‘quvchilarning ta’lim mazmunini o‘zlashtirish darajasi va bilim saviyasiga qo‘yiladigan majburiy minimal talablarni belgiladi.

Keyingi bosqichda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi 187-son qarori bilan umumiy o‘rta va o‘rta maxsus ta’limning yangilangan davlat ta’lim standartlari tasdiqlandi. Mazkur hujjatda umumta’lim fanlarini o‘qitishning uzluksizligi va izchilligini ta’minlash, ta’lim mazmunini zamonaviy talablar asosida yangilash hamda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish nazarda tutildi.

O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-son “Ta’lim to‘g‘risida’gi Qonuni davlat ta’lim standartlarining huquqiy maqomini yanada mustahkamladi. Qonunga ko‘ra, davlat ta’lim standartlari davlat tomonidan ta’limning mazmuni va sifatiga nisbatan belgilanadigan talablar majmuini tashkil etadi.

Bunda muhim aniqlik shundan iboratki, davlat ta’lim standartlarini ishlab chiqish va tasdiqlashga oid norma Qonunning 26-moddasida emas, amaldagi tahriridagi 34-moddasida belgilangan. Unga muvofiq, Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standartlari ishlab chiqilishini ta’minlaydi, tegishli davlat ta’lim standartlari, o‘quv rejalari va o‘quv dasturlarini tasdiqlaydi.

Xalq ta’limi vazirining 2021-yil 17-dekabrdagi 406-son buyrug‘i bilan umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standartlari va ularga doir talablar tasdiqlangan. Mazkur buyruqda Milliy o‘quv dasturining bosqichma-bosqich joriy etilishi bilan tegishli sinflarga oid avvalgi talablarning o‘z kuchini yo‘qotib borishi nazarda tutilgan. Ushbu buyruq idoraviy hujjat bo‘lgani sababli, uning to‘liq nomi va rasmiy nusxasi kitobning huquqiy manbalar ro‘yxatida alohida ko‘rsatilishi maqsadga muvofiq.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 27-martdagi 157-sonli qarori bilan davlat ta’lim standartlari va davlat ta’lim talablarini ishlab chiqish hamda joriy etishning yangi tartibi tasdiqlandi. Mazkur qaror ta’lim standartlarini ishlab chiqish, jamoatchilik va mutaxassislar muhokamasidan o‘tkazish, aprobatsiya qilish, baholash, tasdiqlash va amaliyotga joriy etishning yagona mexanizmini belgiladi. Shu bilan birga, 1998-yil 5-yanvardagi 5-sonli qaror o‘z kuchini yo‘qotdi.

157-sonli qarorga muvofiq, davlat ta’lim standartlari ta’lim jarayonini tashkil etish va uning natijalarini baholash uchun asos hisoblanadi. Ular ta’lim mazmuni va sifatiga, o‘quvchilarning tayyorgarlik darajasiga, shakllantiriladigan kompetensiyalar va ta’lim natijalariga, o‘quv yuklamasi hamda baholash mexanizmlariga qo‘yiladigan talablarni belgilaydi.

Shunday qilib, O‘zbekistonda davlat ta’lim standartlarining shakllanishi quyidagi asosiy bosqichlarni qamrab oladi:

1998-yil — standartlarni ishlab chiqish va joriy etishning dastlabki tartibi belgilandi;

1999-yil — umumiy o‘rta ta’limning dastlabki davlat ta’lim standarti tasdiqlandi;

2017-yil — kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan yangilangan standartlar joriy etildi;

2020-yil — davlat ta’lim standartlarining huquqiy maqomi yangi tahrirdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunda mustahkamlandi;

2021-yil — umumiy o‘rta ta’lim standartlari vazirlik buyrug‘i bilan amaliyotga tatbiq etildi;

2024-yil — davlat ta’lim standartlarini ishlab chiqish, muhokama qilish, tasdiqlash va joriy etishning yangi yagona tartibi belgilandi.

Davlat ta’lim standartlari orqali ta’lim faoliyatining mazmuni va sifatini tartibga solishning huquqiy asoslari O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-son “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunida belgilangan. Mazkur Qonunga muvofiq, davlat ta’lim standartlari ta’limning mazmuni va sifatiga qo‘yiladigan majburiy talablarni belgilaydi.

Davlat ta’lim standartlari va davlat ta’lim talablarini ishlab chiqish, muhokama qilish, tasdiqlash, joriy etish hamda ularning bajarilishini baholash tartibi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 27-martdagi 157-son qarori bilan tartibga solinadi.

YANGILANGAN DAVLAT TA’LIM STANDARTLARINING USTUVOR YO‘NALISHLARI:

- O‘zbekiston Respublikasining barcha hududlarida umumiy o‘rta ta’lim mazmunining yaxlitligi, uzviyligi va izchilligini ta’minlash;
- Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni, xalqimizning ma’naviy-axloqiy merosi, madaniy xilma-xilligi, davlat tili hamda mamlakatimizda yashovchi turli millat va elatlarning tillari va an’analarini asrab-avaylash;
- O‘quvchilarda tayanch va fanga oid kompetensiyalarni, funksional savodxonlikni, mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish va bilimlarni amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- O‘quvchining yashash hududi va ta’lim olayotgan maktabidan qat’i nazar, sifatli ta’lim olish uchun teng imkoniyatlarni ta’minlash.

DAVLAT TA’LIM STANDARTLARINING TALABLARI

1. Ta’lim dasturining tuzilishiga qo‘yiladigan talablar
2. Ta’lim dasturini amalga oshirish shart-sharoitlariga qo‘yiladigan talablar
3. Ta’lim dasturini o‘zlashtirish natijalariga qo‘yiladigan talablar

1. TA’LIM DASTURINING TUZILISHIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR

Maqsadli bo‘lim:

- tushuntirish xati;
- kutilayotgan ta’lim natijalari;
- kutilayotgan natijalarga erishishni baholash tizimi.

Mazmuniy bo‘lim:

- o‘quv fanlari, kurslar va modullar, shu jumladan darsdan tashqari faoliyat bo‘yicha o‘quv dasturlar;
- tayanch va fanga oid kompetensiyalar hamda umumiy o‘quv ko‘nikmalarini shakllantirish dasturi;
- tarbiyaviy ishlar dasturi;
- korreksion-rivojlantiruvchi ishlar.

Tashkiliy bo‘lim:

- tayanch o‘quv reja;
- darsdan tashqari faoliyat rejasi;
- o‘quv jarayoni grafigi;
- tarbiyaviy ishlarning kalendar rejasi.

2. TA’LIM DASTURINI AMALGA OSHIRISH SHART-SHAROITLARIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR

- umumiy tizimli talablar;
- moddiy-texnik va o‘quv-metodik ta’minotga qo‘yiladigan talablar;
- psixologik-pedagogik, kadrlar va moliyaviy shart-sharoitlarga qo‘yiladigan talablar.

3. TA’LIM DASTURINI O‘ZLASHTIRISH NATIJALARIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR

Davlat ta’lim standartlarining talablari:

- shaxsiy rivojlanish natijalariga
- tayanch kompetensiyalar va fanlararo ko‘nikmalarga
- fan bo‘yicha o‘zlashtirish natijalariga

SHAXSIY RIVOJLANISH NATIJALARI QUYIDAGILARNI QAMRAB OLADI:

- o‘quvchida O‘zbekiston fuqarosi sifatidagi milliy va fuqarolik o‘zligini anglash tuyg‘usining shakllanishi;
- o‘quvchilarning o‘zini o‘zi rivojlantirish, mustaqil faoliyat yuritish va hayotiy maqsadlarini belgilashga tayyorligi;
- mustaqillik, tashabbuskorlik va mas’uliyatni qadrlash;
- Ijtimoiy ahamiyatga ega maqsadli faoliyatda ishtirok etishga bo‘lgan motivatsiyaning mavjudligi;
- shaxsning o‘ziga, atrofdagi insonlarga, jamiyatga va hayotga nisbatan ijobiy qadriyatli munosabatini ifodalovchi ichki pozitsiyasining shakllanganligi.

Dasturini o‘zlashtirishning shaxsiy natijalari ta’lim tashkilotidagi o‘quv va tarbiyaviy faoliyatning uzviyligi asosida, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, xalqimizning tarixiy, madaniy va ma’naviy merosi, jamiyatda qabul qilingan odob-axloq qoidalari va xulq-atvor me’yorlariga muvofiq shakllantiriladi.

Mazkur natijalar o‘quvchilarning o‘zini anglashi, o‘zini tarbiyalashi, o‘z ustida ishlashi va shaxsiy pozitsiyasini shakllantirishiga xizmat qiladi.

DASTURNI O‘ZLASHTIRISHNING SHAXSIY NATIJALARI O‘QUVCHILARNING IJOBIY QADRIYATLAR TIZIMIGA AMAL QILISHGA TAYYORLIGINI HAMDA TARBIYAVIY FAOLIYATNING QUYIDAGI ASOSIY YO‘NALISHLARI DOIRASIDA AMALIY TAJRIBASINING KENGAYISHINI AKS ETTIRISHI LOZIM:

- Fuqarolik tarbiyasi.
- Vatanparvarlik tarbiyasi.
- Ma’naviy-axloqiy tarbiya.
- Estetik tarbiya.
- Jismoniy tarbiya va sog‘lom turmush madaniyatini shakllantirish.
- Salomatlik va ruhiy-emotsional farovonlikni ta’minlash.
- Mehnat tarbiyasi.
- Ekologik tarbiya.
- Ilmiy bilish, izlanish va yangilik yaratishga bo‘lgan qadriyatli munosabatni shakllantirish.

FANLARARO VA TAYANCH KOMPETENSIYALAR NATIJALARI QUYIDAGILARNI QAMRAB OLADI:

- bir nechta fan yo‘nalishlarida qo‘llaniladigan fanlararo tushunchalarni o‘zlashtirish hamda turli o‘quv fanlari, kurslar, modullar va darsdan tashqari faoliyat jarayonida egallangan bilimlarni yaxlit ilmiy dunyoqarash asosida o‘zaro bog‘lay olish;
- bilish, kommunikativ va o‘zini o‘zi boshqarish kompetensiyalarini egallash;
- ushbu bilim, ko‘nikma va kompetensiyalardan o‘quv, bilish, ijtimoiy va kundalik hayotiy vaziyatlarda samarali foydalana olish.

FANLARARO VA TAYANCH KOMPETENSIYALAR NATIJALARI QUYIDAGILARNI QAMRAB OLADI:

- bir nechta fan yo‘nalishlarida qo‘llaniladigan fanlararo tushunchalarni o‘zlashtirish hamda turli o‘quv fanlari, kurslar, modullar va darsdan tashqari faoliyat jarayonida egallangan bilimlarni yaxlit ilmiy dunyoqarash asosida o‘zaro bog‘lay olish;
- bilish, kommunikativ va o‘zini o‘zi boshqarish kompetensiyalarini egallash;
- bilim, ko‘nikma va kompetensiyalardan o‘quv, bilish, ijtimoiy va kundalik hayotiy vaziyatlarda samarali foydalana olish.

FANLARARO TA’LIM NATIJALARI

Bilish faoliyatiga oid ko‘nikmalar:

- Asosiy mantiqiy amallarni bajarish;
- Tadqiqotchilik faoliyatini amalga oshirish;
- Axborot bilan ishlash.

Kommunikativ ko‘nikmalar:

- Samarali muloqot qilish;
- Hamkorlikdagi faoliyatni tashkil etish;
- Guruhda ishlash va o‘z fikrini asoslab bayon etish.

O‘zini o‘zi boshqarish ko‘nikmalari:

- O‘z faoliyatini mustaqil tashkil etish;
- O‘zini o‘zi nazorat qilish;
- Hissiy holatni anglash va boshqarish;
- O‘zini va boshqalarni hurmat qilish.

FAN BO‘YICHA TA’LIM NATIJALARI:

O‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini o‘quv vaziyatlari hamda real hayotiy sharoitlarda qo‘llay olishiga yo‘naltiriladi;

Har bir o‘quv fani bo‘yicha o‘zlashtirilishi zarur bo‘lgan majburiy ta’lim mazmuni va kutilayotgan natijalarni belgilaydi.

Muhim

DTS hamda tegishli o‘quv rejalari “Matematika”, “Informatika va axborot texnologiyalari”, “Fizika”, “Kimyo” va “Biologiya” fanlarini bazaviy yoki chuqurlashtirilgan darajada o‘qitish imkonini nazarda tutadi. Mazkur fanlarni chuqurlashtirib o‘qitish ta’lim tashkilotining turi, ixtisoslashuvi, tasdiqlangan o‘quv rejasi va tegishli o‘quv dasturlari asosida tashkil etiladi.

1.3. ASOSIY TA’LIM DASTURI

Asosiy umumiy ta’lim dasturi ta’limning muayyan bosqichi bo‘yicha ta’lim mazmuni, o‘quv yuklamasi, o‘quv jarayonini tashkil etish tartibi va kutilayotgan ta’lim natijalarini belgilovchi o‘quv-metodik hujjatlar majmuasidir. Mazkur majmua, odatda, tayanch o‘quv reja, fanlari dasturlari, tanlov fanlari, kurslar va darsdan tashqari faoliyat dasturlari, kalendar rejasi, o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini baholash mezonlari, o‘quv-metodik ta’minotga qo‘yiladigan talablar o‘z ichiga oladi.

So‘nggi yillarda umumiy o‘rta ta’lim mazmuni davlat ta’lim standartlari va Milliy o‘quv dasturi asosida bosqichma-bosqich yangilanib, o‘quv rejalari, fan dasturlari, darsliklar va baholash mezonlari o‘zaro uyg‘unlashtirilmoqda.

UMUMIY O‘RTA TA’LIMNING ASOSIY TA’LIM DASTURI

- **Boshlang‘ich ta’lim dasturi**
- ***Tayanch o‘rta ta’lim dasturi***
- ***O‘rta ta’lim dasturi***

Normativ asos

Boshlang‘ich ta’limning asosiy ta’lim dasturi

Normativ asos

Tayanch o‘rta ta’limning asosiy ta’lim dasturi

Normativ asos

O‘rta ta’limning asosiy ta’lim dasturi

Normativ asos

Asosiy umumiy ta’lim dasturi — muayyan ta’lim turi va bosqichi bo‘yicha ta’limning mazmuni, hajmi, o‘quv jarayonini tashkil etish tartibi hamda kutilayotgan ta’lim natijalarini belgilovchi o‘quv-metodik hujjatlar majmuasidir. Asosiy umumiy ta’lim dasturi tegishli ta’lim bosqichi bo‘yicha ta’lim mazmunining majburiy minimumini, o‘quv yuklamasini, shakllantiriladigan tayanch va fanga oid kompetensiyalarni hamda o‘quvchilar erishishi lozim bo‘lgan ta’lim natijalarini belgilaydi. Quyidagi qarorga muvofiq, davlat ta’lim standartlari asosida ta’lim turlari va bosqichlari bo‘yicha malaka talablari, o‘quv rejalari, o‘quv dasturlari yoki ta’lim dasturlari ishlab chiqiladi.

“Ta’lim to‘g‘risida’gi O‘RQ-637-sonli Qonuni hamda Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 27-martdagi 157-sonli qarori”

Umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standartlari, tayanch o‘quv rejalari va fanlar bo‘yicha o‘quv dasturlari belgilangan tartibda ishlab chiqiladi, ekspertizadan o‘tkaziladi, muhokama qilinadi, tajriba-sinovdan o‘tkaziladi hamda vakolatli davlat organi tomonidan tasdiqlanadi.

Mazkur hujjatlarda yangilangan davlat ta’lim standartlarida belgilangan talablar, jumladan ta’lim mazmunining uzviyligi, o‘quv natijalari, tayanch va fanga oid kompetensiyalar, baholash mezonlari hamda ta’lim jarayonini tashkil etishga qo‘yiladigan talablar aniqlashtiriladi. Ta’lim tashkilotining o‘quv rejasi va ta’lim dasturlari davlat ta’lim standartlarida belgilangan majburiy talablarni ta’minlashi, o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlari, ta’lim tashkilotining yo‘nalishi hamda mavjud shart-sharoitlarini hisobga olishi lozim.

Iqtibos

Bilim faqat insonning o‘z tafakkuri va fikrlash sa’y-harakati bilan egallangandagina haqiqiy bilimga aylanadi, shunchaki yodlab olinganda emas.

L. N. Tolstoy

Ta’lim tashkilotlari ta’lim jarayonini tashkil etishda vakolatli davlat organlari tomonidan tasdiqlangan davlat ta’lim standartlari, tayanch o‘quv rejalari, fanlar bo‘yicha o‘quv dasturlari va boshqa o‘quv-metodik hujjatlarni bevosita qo‘llaydi. Bunda mazkur hujjatlar ta’lim tashkiloti uchun majburiy asos hisoblanadi va ularni mazmunan takrorlaydigan alohida hujjatlarni ishlab chiqish talab etilmaydi.

Ta’lim tashkiloti o‘zining yo‘nalishi, ixtisoslashuvi, o‘quvchilarning ehtiyojlari va mavjud shart-sharoitlarini hisobga olgan holda, tasdiqlangan tayanch o‘quv reja doirasida ayrim fanlarga ajratilgan soatlarni qayta taqsimlashi mumkin.

Muhim

Ta’lim tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan ta’lim dasturi tegishli ta’lim bosqichi bo‘yicha davlat ta’lim standartlarida belgilangan ta’lim mazmuni, o‘quv yuklamasi, tayanch va fanga oid kompetensiyalar hamda kutilayotgan ta’lim natijalarining to‘liq ta’minlanishini nazarda tutishi shart.

ASOSIY TA’LIM DASTURINING TUZILMASI

Barcha ta’lim bosqichlari bo‘yicha asosiy ta’lim dasturlarining tuzilmasi DTSida belgilangan talablarga muvofiq bo‘lishi lozim.

ASOSIY TA’LIM DASTURI
(boshlang‘ich ta’lim, tayanch o‘rta ta’lim, o‘rta ta’lim)

Maqsadli bo‘lim

- Tushuntirish xati
- Kutilayotgan ta’lim natijalari
- Ta’lim natijalarini baholash tizimi

Mazmuniy bo‘lim

- Fanlar bo‘yicha dasturlar
- Tayanch va fanga oid kompetensiyalar
- Umumiy o‘quv ko‘nikmalari

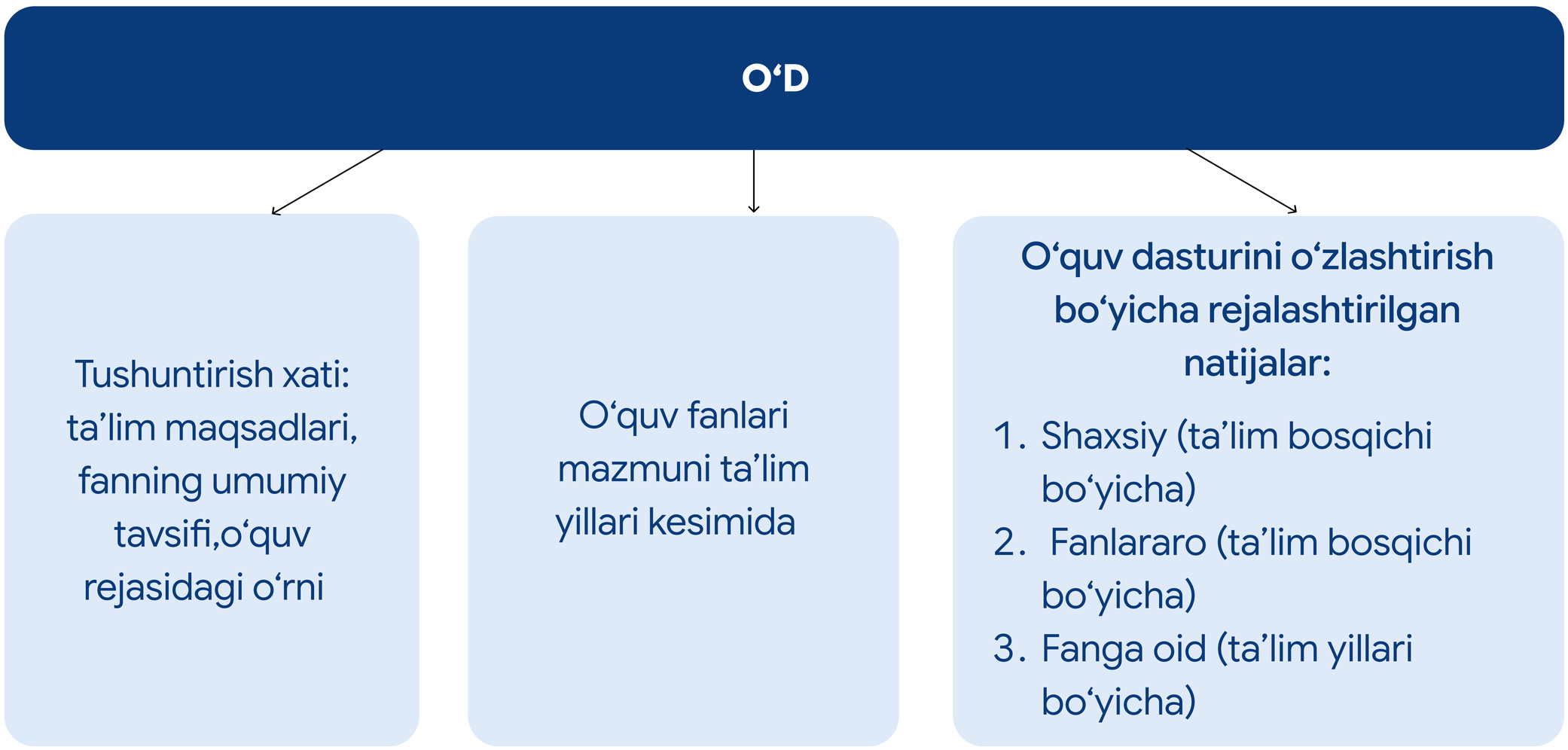
Tashkiliy bo‘lim

- Tayanch o‘quv reja
- O‘quv jarayonining kalendar grafigi
- Tarbiyaviy ishlarning kalendar rejasi
- Darsdan tashqari faoliyat rejasi

UMUMTA’LIM FANLARI BO‘YICHA O‘QUV DASTURLARI

UMUMIY O‘RTA TA’LIMNING TEGISHLI BOSQICHLARI UCHUN TASDIQLANGAN TAYANCH O‘QUV REJAGA KIRITILGAN MAJBURIY FANLAR BO‘YICHA O‘QUV DASTURLARI ISHLAB CHIQILADI. MAZKUR O‘QUV DASTURLARIDA:

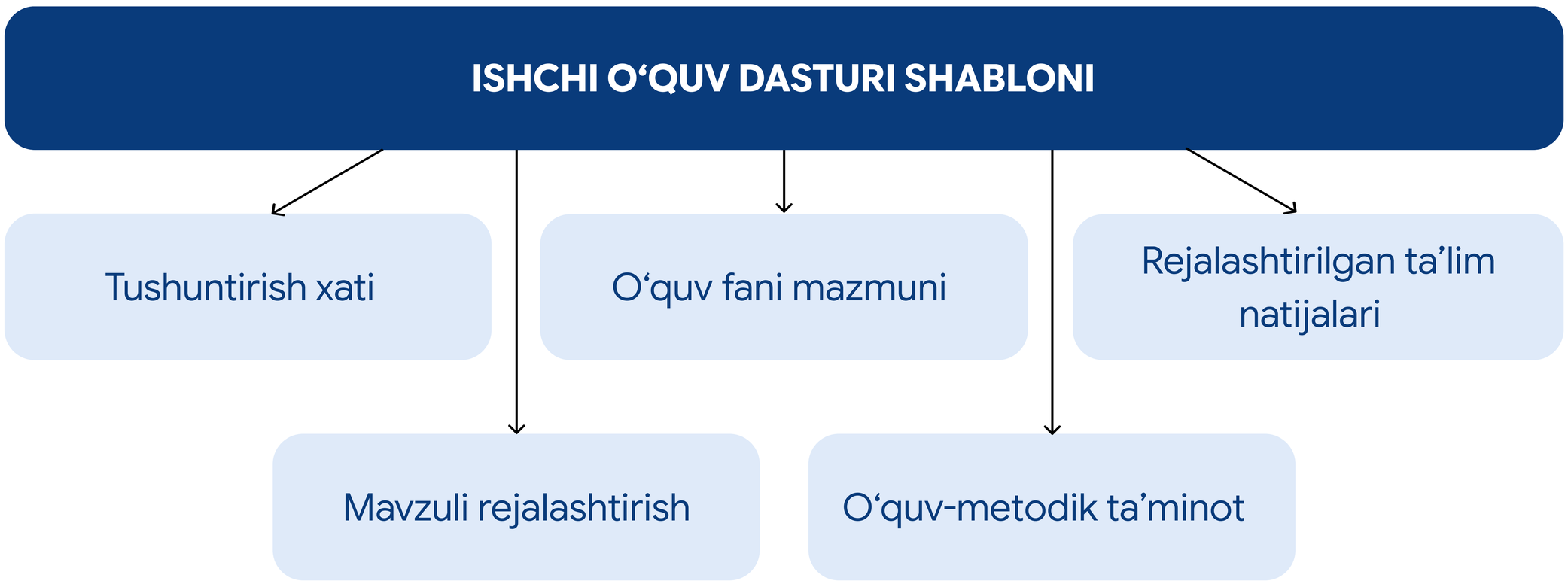
- boshlang‘ich, tayanch o‘rta va o‘rta ta’lim bosqichlari o‘rtasidagi uzviylik va izchillik ta’minlanadi;
- fan mazmunining tarbiyaviy imkoniyatlari kuchaytirilib, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, O‘zbekistonning tarixiy, ilmiy, madaniy va ijtimoiy yutuqlariga oid mavzular yoritiladi;
- o‘quvchilarning funksional savodxonligini, bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash, muammolarni hal etish va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan mazmun kengaytiriladi;
- kompetensiyaviy va faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv kuchaytiriladi;
- mavzuli rejalashtirishda belgilangan ta’lim natijalariga erishishga xizmat qiluvchi amaliy, tadqiqotchilik, loyihaviy va ijodiy faoliyat turlari ko‘rsatiladi.

Mavzuli rejalashtirish fanlar bo‘yicha o‘quv dasturlarida keltiriladi.

O‘QUV DASTURLARI KONSTRUKTORI

O‘quv dasturlari konstruktori - pedagogga davlat ta’lim standarti va tayanch o‘quv dasturi talablariga muvofiq fan bo‘yicha ishchi o‘quv dasturini tez va sifatli shakllantirishga yordam beruvchi elektron servis yoki metodik platformadir.

Shablon bilan ishlash tartibi o‘quv fanining maqomiga bog‘liq: u tayanch o‘quv reja va o‘quv dasturiga bevosita tatbiq etiladimi yoki muassasa sharoitidan kelib chiqib moslashtiriladimi, mazkur fan bo‘yicha yakuniy attestatsiya o‘tkaziladimi yoki yo‘q.

Mavzuli va darslar kesimidagi rejalashtirishda raqamli ta’lim resurslari, elektron kutubxonalar hamda metodik materiallarga havolalar kiritilishi mumkin.

Konstruktorda darslar kesimidagi rejalashtirishni elektron jurnalga yuklash imkoniyati nazarda tutilishi mumkin.

Konstruktorda yaratilgan har bir ishchi o‘quv dasturiga noyob ID-raqam beriladi. U dastur titul varag‘ida aks etadi va dastur belgilangan talablar asosida ishlab chiqilganini ko‘rsatadi.

Mas’ul metodik yordam: ta’lim tashkilotining metodik kengashi va tegishli hududiy metodik xizmat.

Har bir pedagog elektron platformadan foydalanishda shaxsiy kabineti orqali ishlashi mumkin.

FANLARARO O‘QUV KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Maktab ta’limining vazifasi o‘quvchiga faqat fanlarga oid bilimlarni berish bilan cheklanmaydi. O‘quvchi egallagan bilimini turli vaziyatlarda qo‘llashi, mustaqil fikrlashi, boshqalar bilan hamkorlik qilishi hamda o‘z o‘quv faoliyatini boshqara olishi zarur.

Shu maqsadda barcha fanlar doirasida rivojlantiriladigan fanlararo o‘quv ko‘nikmalari uch guruhga ajratiladi:

DIREKTOR UCHUN MUHIM:

fanlararo ko‘nikmalar alohida bitta fan yoki bitta dars orqali emas, barcha fanlarning o‘quv dasturlari, dars jarayoni, loyiha va tadqiqot faoliyati orqali izchil rivojlantiriladi.

FANLARARO KO‘NIKMALAR ALOHIDA BITTA FAN YOKI BITTA DARS ORQALI EMAS, BARCHA FANLARNING O‘QUV DASTURLARI, DARS JARAYONI, LOYIHA VA TADQIQOT FAOLIYATI ORQALI IZCHIL RIVOJLANTIRILADI.

Fanlararo o‘quv ko‘nikmalarini rivojlantirish maktabning barcha fanlari bo‘yicha yagona yondashuv asosida tashkil etilishi lozim. Bunda fan o‘qituvchisi nafaqat **“o‘quvchi nimani bilishi kerak?”**, balki **“o‘quvchi bu bilim bilan nima qila olishi kerak?”** degan savolga ham javob berishi zarur.

Fanlararo ko‘nikmalar:

- **O‘quv natijalarida;**
- **Mavzu va bo‘limlarni o‘qitish jarayonida;**
- **Darsda qo‘llanadigan faoliyat turlarida;**
- **Amaliy va laboratoriya ishlarida;**
- **Loyiha va tadqiqot topshiriqlarida;**
- **Mustaqil ishlarda;**
- **Baholash topshiriqlarida izchil namoyon bo‘lishi kerak.**

Masalan, matematika darsida o‘quvchi masalani tahlil qiladi va yechim tanlaydi, ona tili darsida o‘z fikrini dalillar bilan asoslaydi, tabiiy fanlarda esa muammoni tadqiq etadi va xulosa chiqaradi.. Turli fanlardagi ushbu faoliyatlar birgalikda o‘quvchining fanlararo ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

MAKTAB DIREKTORI NIMAGA E’TIBOR BERISHI KERAK?

Direktor o‘quv jarayonini kuzatishda quyidagi savollarga javob izlashi maqsadga muvofiq:

- Darslarda o‘quvchi faqat ma’lumotni eslab qolayaptimi yoki o‘zlashtirgan bilimlaridan amalda foydalana oladimi?
- O‘quvchilar tahlil qilish, muammoni hal qilish va xulosa chiqarishga jalb etilyaptimi?
- Guruhli va hamkorlikdagi faoliyatlar mavjudmi?
- O‘quvchiga mustaqil qaror qabul qilish imkoniyati berilyaptimi?
- O‘quvchi o‘z natijasini baholashi va xatosini tuzatishi uchun sharoit yaratilganmi?
- Bir xil ko‘nikma turli fanlarda izchil rivojlantirilyaptimi?

Boshqaruv vazifasi: direktor metodik birlashmalar faoliyatida fanlar o‘rtasidagi hamkorlikni yo‘lga qo‘yishi va bir xil fanlararo ko‘nikmalarning turli fanlarda qanday rivojlantirilayotganini muvofiqlashtirishi zarur.

REJALASHTIRILGAN NATIJALARGA ERISHISHNI BAHOLASH TIZIMI

BAHOLASH TIZIMINING VAZIFALARI:

- ta’lim jarayonini umumiy o‘rta ta’limning DTS va o‘quv dasturlarida belgilangan kutilayotgan natijalarga yo‘naltirish;
- ta’lim jarayonini boshqarish imkonini beruvchi samarali qayta aloqani ta’minlash.

Muhim

Baholash tizimi butun ta’lim tizimi yaxlitligini, uzluksiz ta’limda izchillik va uzviylikni ta’minlashga xizmat qiladi.

TA’LIM TASHKILOTIDA BAHOLASH FAOLIYATI

- O‘quvchilarning turli bosqichlardagi ta’limiy yutuqlarini baholash: bob bo‘yicha summativ baholash (BSB), chorak bo‘yicha summativ baholash (CHSB), yakuniy attestatsiya, maktab ichki monitoringi, hududiy va milliy baholash tadqiqotlari uchun asos.
- Pedagog xodimlar faoliyati natijalarini baholash: attestatsiya va kasbiy rivojlanish jarayonlari uchun asos.
- Ta’lim tashkiloti faoliyati natijalarini baholash: akkreditatsiya, reyting va sifat monitoringi jarayonlari uchun asos.

Muhim

Baholash tizimining asosiy obyekti, mazmuniy va mezonli bazasi DTS talablari hamda o‘quv dasturlarida belgilangan kutilayotgan natijalardir.

Ichki baholash	Tashqi baholash
• boshlang‘ich diagnostika • bob bo‘yicha summativ baholash (BSB) • chorak bo‘yicha summativ baholash (CHSB)	• ta’lim sifati bo‘yicha mustaqil baholash • yakuniy davlat attestatsiyasi • milliy va xalqaro baholash tadqiqotlari

TIZIMLI-FAOLIYAT YONDASHUVI QUYIDAGILARGA QARATILADI:

- o‘quvchilarning o‘quv-bilish va o‘quv-amaliy vazifalarni hal qilish qobiliyatini, shuningdek funksional savodxonlik darajasini baholash.

DARAJAVIY YONDASHUV QUYIDAGILAR UCHUN XIZMAT QILADI:

- o‘quvchilar bilan individual ishlashni tashkil etish uchun asos bo‘ladi; baholash mazmuni, natijalarni taqdim etish va talqin qilishda qo‘llanadi.

KOMPLEKS YONDASHUV QUYIDAGILAR ORQALI AMALGA OSHIRILADI:

- predmet va metapredmet natijalarini baholash;
- baholash tartib-taomillari majmuasidan o‘quvchilarning individual ta’limiy yutuqlari dinamikasi va yakuniy bahosi uchun asos sifatida foydalanish;
- o‘quvchilar xususiyatlari, o‘qitish sharoiti va jarayoni haqidagi kontekst ma’lumotlaridan natijalarni talqin qilishda foydalanish;
- standartlashtirilgan og‘zaki va yozma ishlar, loyihalar, amaliy, tadqiqot va ijodiy ishlar kabi turli metod va shakllardan foydalanish;
- o‘quvchilarni mustaqil baholash faoliyatiga jalb qiluvchi shakllardan foydalanish (o‘zini tahlil qilish, o‘zini baholash, o‘zaro baholash);
- bilim va ko‘nikmalar o‘zlashtirilishining dinamik ko‘rsatkichlarini, jumladan raqamli texnologiyalar yordamida shakllanadigan natijalarni monitoring qilish.

REJALASHTIRILGAN NATIJALARNI BAHOLASH

SHAXSIY NATIJALARNI BAHOLASH

1. Asosiy ta’lim dasturini o‘zlashtirish bo‘yicha rejalashtirilgan natijalarga erishishni baholash orqali amalga oshiriladi. Mazkur natijalar DTS talablari va o‘quv dasturlarida belgilanadi.
2. Yakuniy bahoga chiqarilmaydi.
3. Ichki monitoringda quyidagilar orqali namoyon bo‘ladi:

- ta’lim tashkilotida qabul qilingan xulq-atvor me’yorlari va qoidalariga rioya qilish;
- ta’lim tashkiloti, yaqin ijtimoiy muhit va jamiyat hayotida, ijtimoiy foydali faoliyatda ishtirok etish;
- ta’lim natijalari uchun mas’uliyatni his qilish, o‘z ta’lim trayektoriyasini, jumladan kasb tanlashni ongli belgilash qobiliyati;
- o‘quv fanlari vositasida shakllantiriladigan qadriyatli-ma’noli qarashlar.

METAPREDMET NATIJALARNI BAHOLASH

Umumiy o‘rta ta’lim dasturini o‘zlashtirish bo‘yicha rejalashtirilgan natijalarga erishishni baholashni anglatadi. Bu natijalar bilishga oid, kommunikativ va regulyativ universal o‘quv harakatlari majmuasini hamda fanlararo tushunchalar tizimini aks ettiradi.

Metapredmet natijalarning shakllanishi o‘quv fanlari dasturlari va darsdan tashqari faoliyatni kompleks o‘zlashtirish orqali ta’minlanadi.

METAPREDMET NATIJALARNI BAHOLASHNING ASOSIY OBYEKTI QUYIDAGILARNI EGALLASH HISOBLANADI:

- bilishga oid universal o‘quv harakatlari;
- kommunikativ universal o‘quv harakatlari;
- regulyativ universal o‘quv harakatlari.

MAKTAB ICHKI MONITORINGINING MAZMUNI VA DAVRIYLIGI TA’LIM TASHKILOTINING PEDAGOGIK KENGASHI QARORI BILAN BELGILANADI. MASALAN:

- o‘qish savodxonligini tekshirish uchun fanlararo asosdagi yozma ish qo‘llaniladi;
- regulyativ, kommunikativ va bilishga oid o‘quv harakatlari shakllanganini tekshirishda guruhli va/yoki individual tadqiqot hamda loyiha ishlarini bajarish jarayoni va natijalariga ekspert bahosi beriladi.

FAN NATIJALARINI BAHOLASH

Alohida o‘quv fanlari bo‘yicha o‘quvchilar erishishi lozim bo‘lgan rejalashtirilgan natijalarni baholashdan iborat.

Baholashning asosiy predmeti — o‘rganilayotgan o‘quv materiali asosida o‘quv-bilish va o‘quv-amaliy vazifalarni hal qilish qobiliyatidir. Bunda o‘quv fanlari mazmuniga mos harakat usullari, metapredmet (bilishga oid, regulyativ, kommunikativ) harakatlar hamda funksional savodxonlik yo‘nalishlariga mos kompetensiyalar qo‘llanadi.

Muhim

Metapredmet natijalarni baholash ta’lim tashkiloti ma’muriyati tomonidan maktab ichki monitoringi doirasida amalga oshiriladi.

Ushbu diagnostika turlarining har biri kamida ikki yilda bir marta o‘tkazilishi maqsadga muvofiq.

Muhim

Fan natijalarini baholash pedagog xodim tomonidan joriy, mavzuli, bob va choraklik bo‘yicha hamda yakuniy nazorat jarayonida amalga oshiriladi.

TARBIYA BO‘YICHA ISHCHI DASTUR

Ta’lim va tarbiya – yagona maqsadga yo‘naltirilgan jarayondir. Ta’lim tizimida tarbiya shaxs kamoloti, fuqarolik pozitsiyasi, ma’naviy-axloqiy qadriyatlar hamda hayotiy tamoyillar shakllanishining asosiy poydevori hisoblanadi.

Tarbiya bo‘yicha ishchi dastur o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ma’naviy-axloqiy kamoloti, psixologik barqarorligi, sog‘lom turmush tarziga tayyorligi hamda tegishli ta’lim bosqichida belgilangan natijalarga erishishiga yo‘naltiriladi.

TARBIYA BO‘YICHA NAMUNAVIY DASTUR — UMUMIY O‘RTA TA’LIM TASHKILOTINING TARBIYAVIY ISHLAR DASTURI UCHUN ASOS HISOBLANADI.

Mazkur dastur dars va darsdan tashqari faoliyatning uzviy birligida amalga oshiriladi hamda o‘quvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashni nazarda tutadi.

TARBIYA DASTURI:

- ta’lim tashkilotida tizimli tarbiyaviy faoliyatni rejalashtirish va tashkil etish uchun mo‘ljallanadi;
- pedagogik kengash, ota-onalar kengashi, o‘quvchilar faollari va boshqa kollegial tuzilmalar ishtirokida ishlab chiqiladi hamda tasdiqlanadi;
- oila, mahalla, yoshlar tashkilotlari va boshqa ijtimoiy institutlar bilan hamkorlikda, dars hamda darsdan tashqari faoliyat birligida amalga oshiriladi;
- o‘quvchilarni milliy qadriyatlar, o‘z xalqining madaniy merosi, odob-axloq qoidalari, qonunlarga hurmat va ijtimoiy mas’uliyatga yo‘naltiradi;
- tarixiy xotira, madaniy meros va fuqarolik mas’uliyatini shakllantirishni ko‘zda tutadi.

Muhim

Har bir tarbiya yo‘nalishi bo‘yicha tegishli ta’lim bosqichi uchun maqsadli natijalar va kutilayotgan ko‘rsatkichlar belgilanadi.

TARBIYA YO‘NALISHLARI

Fuqarolik tarbiyasi	o‘quvchilarda konstitutsiyaviy qadriyatlarga hurmat, qonunlarga rioya qilish, huquqiy madaniyat, ijtimoiy faollik va Vatanga daxldorlik tuyg‘usini shakllantirishga xizmat qiladi.
Vatanparvarlik tarbiyasi	ona Vatanga muhabbat, xalq tarixiga hurmat, milliy g‘urur, davlat ramzlariga ehtirom va yurt taqdiriga mas’uliyat hissini rivojlantirishga qaratiladi.
Ma’naviy-axloqiy tarbiya	halollik, mehr-oqibat, adolat, bag‘rikenglik, kattalarga hurmat, oilaviy qadriyatlar va o‘zaro yordam madaniyatini shakllantiradi.
Estetik tarbiya	milliy va jahon madaniyati namunalarini anglash, san'atga qiziqish, did, go‘zallikni idrok etish hamda ijodiy ifoda ko‘nikmalarini rivojlantiradi.
Jismoniy tarbiya	sog‘lom turmush tarzi, jismoniy faollik, emotsional barqarorlik, xavfsiz xulq-atvor va favqulodda vaziyatlarda to‘g‘ri harakat qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.
Mehnat tarbiyasi	mehnatga hurmat, kasb tanlashga ongli yondashuv, mehnat natijasiga mas’uliyat hamda samarali faoliyatga tayyorlikni shakllantiradi.
Ekologik tarbiya	tabiatni asrash, atrof-muhitga mas’uliyatli munosabat, resurslardan oqilona foydalanish va ekologik madaniyatni rivojlantiradi.
Ilmiy bilishga qadriyat sifatida yondashish	o‘zini, jamiyatni va tabiatni anglash, sifatli bilim olish, tadqiqotga qiziqish va shaxsiy hamda ijtimoiy ehtiyojlarga mos rivojlanishga yo‘naltiradi.

O‘QUV REJA

O‘quv reja – o‘quv fanlari, kurslar, modullar, amaliy mashg‘ulotlar va boshqa o‘quv faoliyati turlarining ro‘yxati, hajmi, ketma-ketligi va o‘quv yillari bo‘yicha taqsimotini, shuningdek oraliq va yakuniy nazorat shakllarini belgilaydigan hujjat.

O‘quv reja tushunchasi ta’lim jarayonini tashkil etuvchi asosiy me’yoriy hujjatlardan biridir. Amaldagi tayanch o‘quv rejalar davlat ta’lim standartlari va umumiy o‘rta ta’lim o‘quv dasturlarini amalga oshirishning muhim vositasi hisoblanadi.

O‘QUV REJA:

- o‘quvchilarning haftalik va yillik o‘quv yuklamasining eng yuqori hajmini belgilaydi;
- o‘quv fanlari, kurslar va modullar ro‘yxatini, ularni o‘zlashtirish hamda tashkil etishga ajratiladigan vaqtni ko‘rsatadi;
- o‘quv fanlari, kurslar va modullarni sinflar hamda o‘quv yillari bo‘yicha taqsimlaydi.

Tayanch o‘quv reja asosida ta’lim tashkilotlari tegishli umumiy o‘rta ta’lim bosqichi uchun maktab o‘quv rejasini tuzadi. Maktab o‘quv rejasi tegishli ta’lim bosqichining asosiy ta’lim dasturi tarkibiy qismi hisoblanadi.

O‘QUV REJA

majburiy qism	**ta’lim munosabatlari ishtirokchilari tomonidan shakllantiriladigan qism**

Majburiy qism o‘quv fanlari tarkibi va ularni sinflar (yillar) bo‘yicha o‘rganish uchun ajratilgan o‘quv vaqtini belgilaydi.

Muhim

Ta’lim tashkiloti tasdiqlangan tayanch o‘quv reja va DTS talablari asosida maktab o‘quv rejasini ishlab chiqadi.

Ta’lim munosabatlari ishtirokchilari tomonidan shakllantiriladigan qism o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini amalga oshirishga xizmat qiladi. Unda o‘quvchilar, ota-onalar (qonuniy vakillar) hamda ta’lim tashkiloti tanlovi asosida o‘rganiladigan fanlar, kurslar va modullarga ajratiladigan vaqt belgilanadi. Mazkur qism chuqurlashtirilgan o‘qitish, kasbga yo‘naltirish, jismoniy rivojlanish, etnomadaniy qiziqishlar, shuningdek alohida ta’lim ehtiyojlariga ega o‘quvchilar uchun moslashuvchan ta’lim sharoitlarini nazarda tutishi mumkin.

Ta’lim tashkilotida bir parallel sinflar uchun turli o‘quv rejalar ishlab chiqilishi mumkin. Maktab butun o‘quv yili uchun yagona o‘quv reja yoki alohida haftalik o‘quv rejalarini qo‘llashi mumkin. Shuningdek, DTS va o‘quv dasturlari talablariga muvofiq o‘quvchilarning individual o‘quv rejalarini ishlab chiqish va amalga oshirishga yo‘l qo‘yiladi.

Individual o‘quv reja - muayyan o‘quvchining xususiyatlari va ta’lim ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta’lim dasturi mazmunini individuallashtirish asosida o‘zlashtirishni ta’minlaydigan o‘quv reja.

O‘quv rejalar o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos ravishda belgilangan haftalik va yillik o‘quv yuklamasining eng yuqori hajmini hisobga olgan holda shakllantiriladi. Bunda sanitariya qoidalari, me’yorlari va gigiyena talablari inobatga olinadi

O‘quv yuklamasining eng yuqori hajmi amaldagi sanitariya-gigiyena me’yorlari va ta’lim muassasalarida o‘qitish rejimini tashkil etish talablariga muvofiq belgilanadi.

BOSHLANG‘ICH O‘QUV YUKLAMASI HAJMI

Boshlang‘ich ta’lim 1-4-sinflar

		1 sinf	2 sinf	3 sinf	4 sinf
5 kunlik o‘quv haftasi	haftada	21	24	24	24
	yilda	693	816	816	816
6 kunlik o‘quv haftasi	haftada	-	26	26	26
	yilda	-	884	884	884
jami, ko‘pi bilan		3141			
jami, kamida		3276			

Tayanch o‘rta ta’lim 5-9-sinflar

		5 sinf	6 sinf	7 sinf	8 sinf	9 sinf
5 kunlik o‘quv haftasi	haftada	29	30	35	33	34
	yilda	986	1020	1190	1122	1156
6 kunlik o‘quv haftasi	haftada	32	33	35	36	36
	yilda	1088	1122	1190	1224	1224
jami, ko‘pi bilan		5474				
jami, kamida		5848				

		10 sinf	**11 sinf**
5 kunlik o‘quv haftasi	haftada	31	31
	yilda	1054	1054
6 kunlik o‘quv haftasi	haftada	34	34
	yilda	1156	1156
jami, ko‘pi bilan		2312	
jami, kamida		2108	

Ta’lim tashkilotining o‘quv rejalari uning o‘ziga xos xususiyatlari, o‘quvchilar ehtiyojlari va mavjud imkoniyatlarini hisobga olgan holda tuziladi. O‘quv reja mazmunni sinflar va ta’lim yo‘nalishlari bo‘yicha tabaqalashtirish, o‘quvchilarning individual ta’lim ehtiyojlari hamda qiziqishlarini ro‘yobga chiqarishga xizmat qiladi.

O‘QUV REJALARINING VARIATIVLIGI QUYIDAGILAR ORQALI TA’MINLANADI:

- tayanch o‘quv rejada umumiy o‘rta ta’lim muassasalari uchun o‘quv soatlari sinflar kesimida belgilanishi;
- ta’lim tili va hududiy xususiyatlarga ko‘ra tasdiqlangan turli namunadagi tayanch o‘quv rejalar mavjudligi;
- o‘quv rejaning ta’lim munosabatlari ishtirokchilari tomonidan shakllantiriladigan qismida o‘quvchilarning individual ehtiyojlari, qo‘shimcha kurslar, modul va to‘garak mashg‘ulotlarini tashkil etish imkoniyati;
- davlat yakuniy attestatsiyasi o‘tkazilmaydigan ayrim fanlar bo‘yicha soatlarni ta’lim muassasasi ehtiyoji va yo‘nalishidan kelib chiqib qayta taqsimlash imkoniyati;
- o‘quvchilarni kasbga yo‘naltirish, chuqurlashtirilgan ta’lim elementlari va amaliy mashg‘ulotlarni joriy etish imkoniyati;
- ta’lim tashkiloti tomonidan o‘quvchilarning ta’lim trayektoriyasini hisobga olgan holda individual o‘quv rejalarni ishlab chiqish imkoniyati;
- bazaviy yoki chuqurlashtirilgan darajada o‘rganiladigan ayrim fanlarni tanlash imkoniyati;
- fanlar bo‘yicha o‘quv dasturlari tuzilmasining modul tamoyiliga asoslanishi.

BOSHLANG‘ICH VA TAYANCH O‘RTA TA’LIM BOSQICHLARI UCHUN O‘QUV REJANI ISHLAB CHIQISHDA TA’LIM TASHKILOTI MAJBURIY QISMNI TASDIQLANGAN TAYANCH O‘QUV REJA ASOSIDA SHAKLLANTIRADI. VARIATIV QISMNI TANLASHDA QUYIDAGI OMILLAR MUHIM HISOBLANADI:

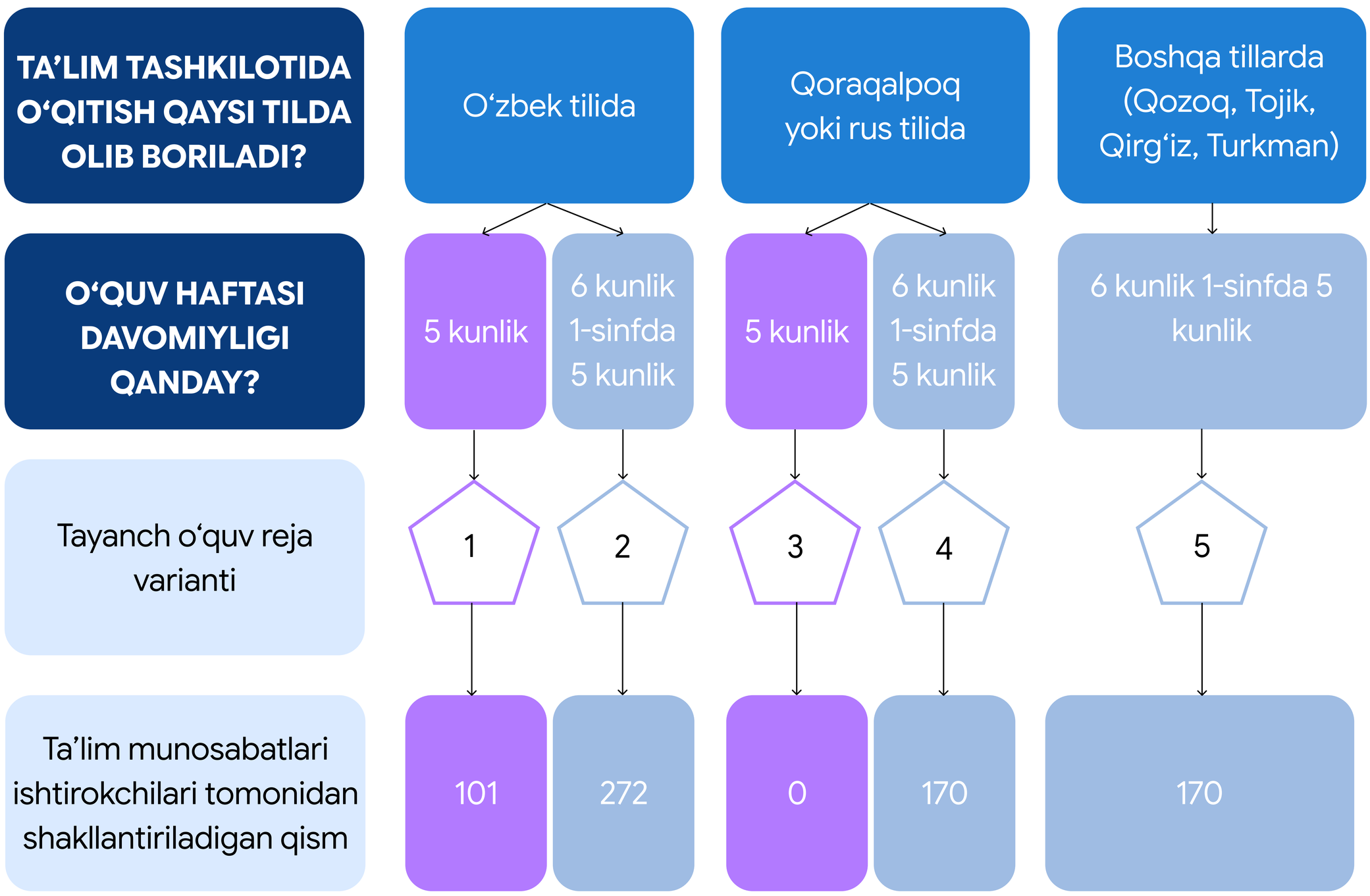
1. O‘quv haftasining davomiyligi va o‘quvchilarning sanitariya-gigiyena me’yorlariga mos haftalik yuklamasi.
2. Ta’lim tili, hududiy ehtiyojlar va o‘quvchilarning qo‘shimcha ta’limga bo‘lgan qiziqishlari.

Muhim

Umumiy o‘rta ta’limda davlat ta’lim standartlari, tayanch o‘quv reja va o‘quv dasturlari o‘quvchilarning ta’lim olish huquqi, davlat tilini o‘rganishi, ta’lim sifatining yagona talablar asosida ta’minlanishi hamda o‘quv yuklamasining me’yoriy belgilanishiga xizmat qiladi.

TAYANCH O‘QUV REJA VARIANTINI TANLASH ALGORITMI

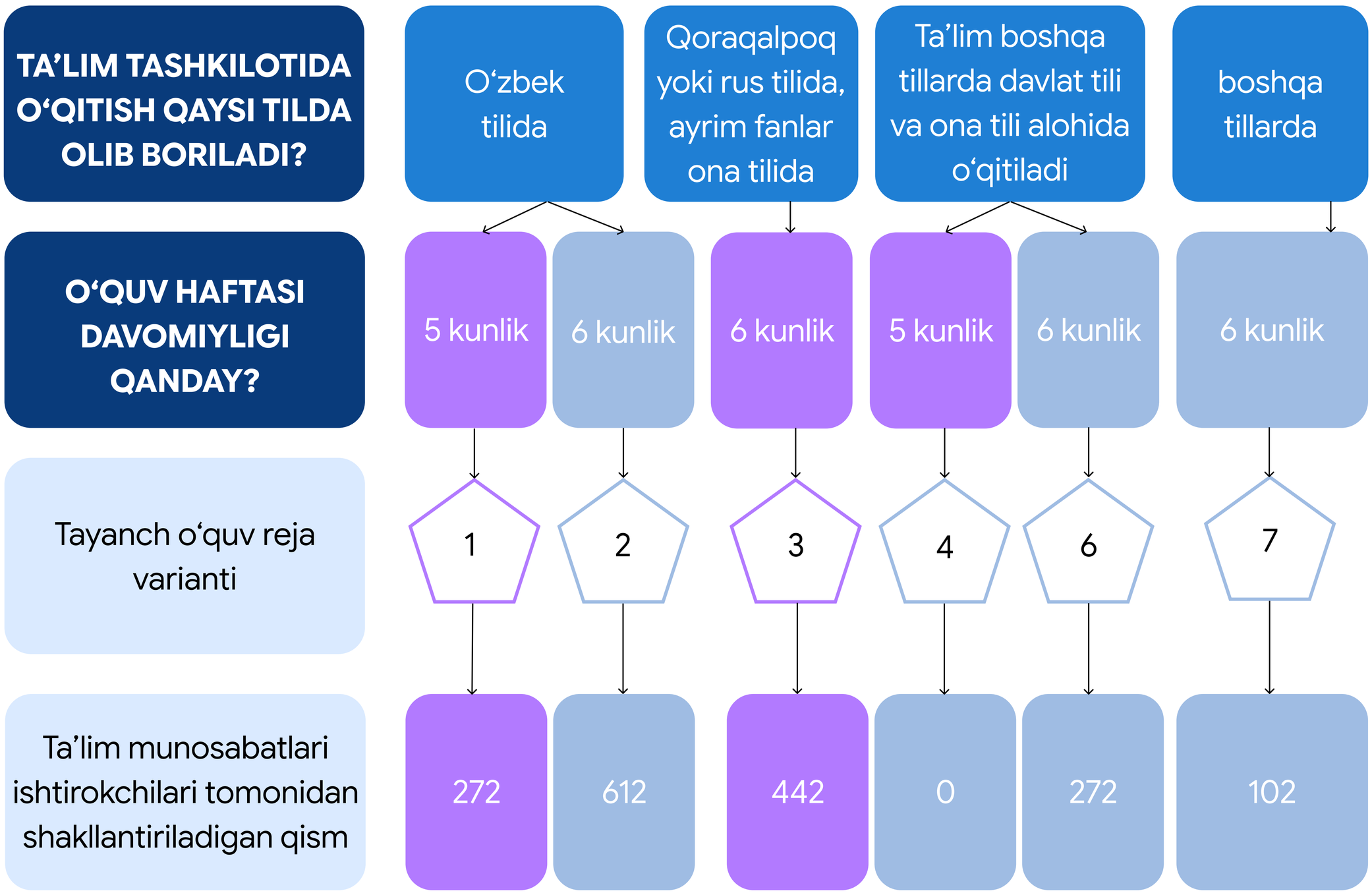
boshlang‘ich ta’lim o‘quv rejasini ishlab chiqish uchun **1-4-sinflar**

akademik soat **4 yil** uchun

TAYANCH O‘QUV REJA VARIANTINI TANLASH ALGORITMI

tayanch o‘rta ta’lim o‘quv rejasini ishlab chiqish uchun **5-9-sinflar**

akademik soat **5 yil** uchun

TA’LIM JARAYONI ISHTIROKCHILARI TOMONIDAN SHAKLLANTIRILADIGAN QISM UCHUN AJRATILGAN VAQT QUYIDAGI MAQSADLARDA FOYDALANILISHI MUMKIN:

- majburiy fanlarning ayrim mavzularini chuqurlashtirib o‘rganish uchun qo‘shimcha o‘quv soatlari ajratish;
- o‘quvchilar qiziqishi, hududiy ehtiyoj va maktab imkoniyatlariga mos maxsus kurslarni joriy etish;
- o‘quv, tarbiyaviy, sport, kasbga yo‘naltirish va boshqa faoliyat turlarini tashkil etish.

ISHCHI O‘QUV REJASINI TUZISH

Majburiy o‘quv fanlari tayanch o‘quv reja asosida avtomatik belgilanadi. Ta’lim munosabatlari ishtirokchilari tomonidan shakllantiriladigan qismda maktabning yo‘nalishi, o‘quvchilar ehtiyoji va hududiy sharoit inobatga olinadi.

Ishchi o‘quv rejada haftalik va yillik soatlar, sinflar kesimidagi o‘quv yuklamasi, qo‘shimcha kurslar hamda variativ mashg‘ulotlar ko‘rsatiladi. O‘quv reja pedagogik kengashda ko‘rib chiqiladi va ta’lim tashkiloti rahbari tomonidan tasdiqlanadi.

Eslatma

Ishchi o‘quv reja amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar, sanitariya me’yorlari va tasdiqlangan o‘quv dasturlari bilan muvofiqlashtiriladi.

INKLYUZIV TA’LIM

Inklyuziv ta’limda o‘quv rejalarni loyihalashda alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bolalar uchun moslashtirilgan yondashuvlar qo‘llaniladi.

Metodik tavsiya

Maxsus ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilar uchun individual ta’lim rejasini loyihalash.

Metodik tavsiyalar rahbarlar, pedagoglar va mutaxassislarga inklyuziv sharoitda o‘quv jarayonini tashkil etish, individual ta’lim yo‘nalishini belgilash hamda moslashtirilgan dasturlarni amalga oshirishda yordam beradi.

Tavsiyalarda individual o‘quv rejadan shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim vositasi sifatida foydalanish, alohida ehtiyojli o‘quvchilarni umumiy ta’lim muhitiga qo‘shish va ta’lim natijalarini bosqichma-bosqich kuzatish masalalari ko‘rib chiqiladi.

MOSLASHTIRILGAN TA’LIM DASTURI

Moslashtirilgan ta’lim dasturi - alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilar uchun tayanch o‘quv reja, o‘quv dasturlari, individual ta’lim yo‘nalishi, psixologik-pedagogik qo‘llab-quvvatlash hamda tarbiyaviy ishlar rejasi bilan uzviy bog‘langan o‘quv-metodik hujjatlar majmuasidir.

O‘zbekiston ta’lim amaliyotida bunday dasturlar o‘quvchining yosh, psixofiziologik xususiyatlari, rivojlanish sur'ati, sog‘lig‘i va mavjud ta’lim sharoitlaridan kelib chiqib ishlab chiqiladi. Dastur mazmuni DTS, tasdiqlangan o‘quv reja va amaldagi o‘quv dasturlari talablaridan past bo‘lmasligi kerak.

Moslashtirish o‘quv fanlari mazmuni, metodik ta’minot, baholash vositalari, o‘qitish sur'ati, korreksion-rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar hamda zarur maxsus sharoitlarni belgilash orqali amalga oshiriladi.

O‘QUV REJALARINING VARIATIVLIGI QUYIDAGILAR ORQALI TA’MINLANADI:

- normativ-huquqiy asoslar va mas’ul ijrochilar vakolati;
- hududiy xususiyatlar, metodik tavsiyalar va mavjud resurslar;
- ta’lim tashkilotining rivojlanish dasturi bilan bog‘liqlik;
- ishtirokchilar funksiyalari, javobgarligi va o‘zaro hamkorligi;
- pedagog, psixolog, defektolog yoki boshqa mutaxassislar tomonidan ko‘rsatiladigan yordam tartibi;
- ota-onalar yoki qonuniy vakillarning huquq va majburiyatlari, ularning individual ta’lim dasturini ishlab chiqishdagi ishtiroki;
- o‘quvchining shaxsiy xususiyatlari, o‘zlashtirish darajasi va qo‘llab-quvvatlash ehtiyojlari;
- ta’lim jarayonining davomiyligi, bosqichlari va monitoring tartibi.

Zaruratga qarab individual o‘quv reja yoki individual ta’lim yo‘nalishini ishlab chiqish bo‘yicha alohida ichki tartib tasdiqlanishi mumkin. Bunda o‘quvchining ta’lim olish huquqi, xavfsizligi va teng imkoniyatlari ta’minlanadi.

HUQUQIY-METODIK MAZMUNI:

Alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilar uchun ta’lim olish sharoitlarini moslashtirish, individual yondashuv va ijtimoiy-psixologik yordamni ta’minlash ta’lim tashkilotining muhim vazifalaridan biridir.

Ta’lim tashkiloti maxsus yoki inklyuziv ta’limni tashkil etishda birlamchi va ikkilamchi ta’lim sharoitlarini, zarur metodik yordamni, individual yondashuvni hamda o‘quvchi rivojlanishidagi ijobiy dinamikani muntazam kuzatib borishni ta’minlaydi.

O‘RTA TA’LIM DARAJASIDA TANLOV FANLARINI O‘QITISH

Tanlov fanlarini o‘qitish bo‘yicha o‘quv rejasini loyihalashda o‘quvchilarni kelgusidagi kasbiy yo‘nalish, ta’limni davom ettirish hamda amaliy faoliyatga tayyorlash vazifalari hisobga olinadi.

Variativ fanlar o‘quv rejasi o‘quvchining qiziqishi, qobiliyati, ota-onalar yoki qonuniy vakillar fikri, maktabning kadrlar va moddiy-texnik imkoniyatlari asosida shakllantiriladi.

VARIATIV O‘QUV REJASI VA/YOKI INDIVIDUAL O‘QUV REJA

Majburiy o‘quv fanlari va umumiy o‘rta ta’lim uchun belgilangan tayanch fanlar blokini qamrab oladi	Kamida ikki yo‘naltiruvchi yoki chuqurlashtirilgan fan, tanlov kurslari va loyiha ishlari bilan to‘ldiriladi

O‘quvchilar manfaatidan kelib chiqib, variativ o‘quv rejasiga tanlov fanlari, amaliy mashg‘ulotlar, loyiha faoliyati va kasbga yo‘naltirish elementlari kiritilishi mumkin.

TA’LIM TASHKILOTI QUYIDAGI PROFIL YO‘NALISHLARINI JORIY ETISHI MUMKIN:

- aniq va tabiiy fanlar;
- ijtimoiy-gumanitar fanlar;
- iqtisodiyot va tadbirkorlik yo‘nalishi;
- texnologiya va axborot texnologiyalari.

VARIATIV O‘QUV REJASINI SHAKLLANTIRISH TARTIBI

1. Tanlov fanlar yo‘nalishilarini aniqlash
2. Majburiy o‘quv fanlarini tayanch darajada tanlash
3. Tanlov fanlarini belgilovchi kamida ikki o‘quv fanini chuqurlashtirilgan yoki kengaytirilgan darajada kiritish
4. Individual loyiha, amaliyot yoki tanlov fanlarini qo‘shish
5. O‘quv fanlari uchun ajratilgan jami soatlar miqdorini hisoblash

AGAR JAMI SOATLAR TAYANCH O‘QUV REJADA BELGILANGAN HAJMDAN KAM BO‘LSA:

- o‘quv rejaga qo‘shimcha tanlov fanlari bilan to‘ldiriladi;
- o‘quvchilar tanloviga ko‘ra fanlar kiritiladi.

AGAR JAMI SOATLAR BELGILANGAN MAKSIMAL YUKLAMADAN OSHIB KETSA:

- ayrim fanlar soati qayta taqsimlanadi;
- tanlov fanlari qisqartiriladi yoki boshqa shaklga o‘tkaziladi.

SINFDAN TASHQARI FAOLIYAT REJASI

Sinfdan tashqari faoliyat deganda o‘quvchilarning ta’lim dasturlarini o‘zlashtirish bo‘yicha rejalashtirilgan natijalarga erishishiga xizmat qiladigan, darsdan tashqari shakllarda tashkil etiladigan ta’limiy-tarbiyaviy faoliyat tushuniladi. U maktabning o‘quv-tarbiyaviy ishlarining ajralmas qismidir.

Sinfdan tashqari faoliyat o‘quvchilarning qiziqishlari, ehtiyojlari va qobiliyatlarini rivojlantirishga, ularning ijtimoiy faolligi, funksional savodxonligi, kasbga yo‘naltirilganligi va tarbiyaviy natijalarini mustahkamlashga qaratiladi.

Uning shakllari, dars jarayoni bilan uyg‘unligi hamda o‘quvchilar yuklamasiga ta’siri ta’lim tashkilotining yillik ish rejasi, to‘garaklar jadvali, tarbiyaviy ishlar rejasi hamda sanitariya-gigiyena talablariga muvofiq belgilanadi

O‘zbekiston ta’lim amaliyotida: yillik ish reja, tarbiyaviy ishlar rejasi, to‘garaklar jadvali va ichki tartib qoidalari asosida

Sinfdan tashqari faoliyat uchun qanday hajm belgilanadi?

Bosqich	Rejalashtirish asosi	Tavsiya etiladigan shakllar	Nazorat
Boshlang‘ich ta’lim	maktab yillik ish rejasi va sinf rahbari rejasi	to‘garak, fan haftaligi, ijodiy mashg‘ulot, sport	jurnal, reja, hisobot
Tayanch o‘rta ta’lim	o‘quvchilar qiziqishi va ota-ona roziligi	loyiha, klub, olimpiada, ekskursiya, volontyorlik	monitoring va tahlil
O‘rta ta’lim	kasb va oliy ta’limga yo‘naltirish	loyiha, startap, amaliy seminar	natija va portfolio

SINFDAN TASHQARI FAOLIYAT SHAKLLARI QUYIDAGILARNI NAZARDA TUTISHI LOZIM:

- O‘quvchilarning faolligi va mustaqilligini rivojlantirish;
- Individual va guruhli ishlarni uyg‘unlashtirish;
- Loyiha, tadqiqot, to‘garak, sport, madaniy-ma’rifiy tadbir, ekskursiya, tanlov va amaliy mashg‘ulotlarni o‘quvchilarning yosh xususiyatiga mos tashkil etish;
- Ma’naviy-ma’rifiy ishlar, “Tarbiyaviy soat”, “Ma’naviyat va ma’rifat” tadbirlari hamda kasbga yo‘naltirish faoliyati bilan bog‘lash.

KALENDAR ISH REJASI

Ta’lim faoliyati o‘quv yili, o‘quv choraklari, ta’til muddatlari, dars jadvali va haftalik yuklama asosida tashkil etiladi.

Har bir umumta’lim muassasasi o‘z ish rejimini amaldagi qonunchilik, tasdiqlangan tayanch o‘quv reja, sanitariya-gigiyena talablari va Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi ko‘rsatmalarini hisobga olgan holda belgilaydi.

TA’LIM TASHKILOTIDA O‘QUV YILI

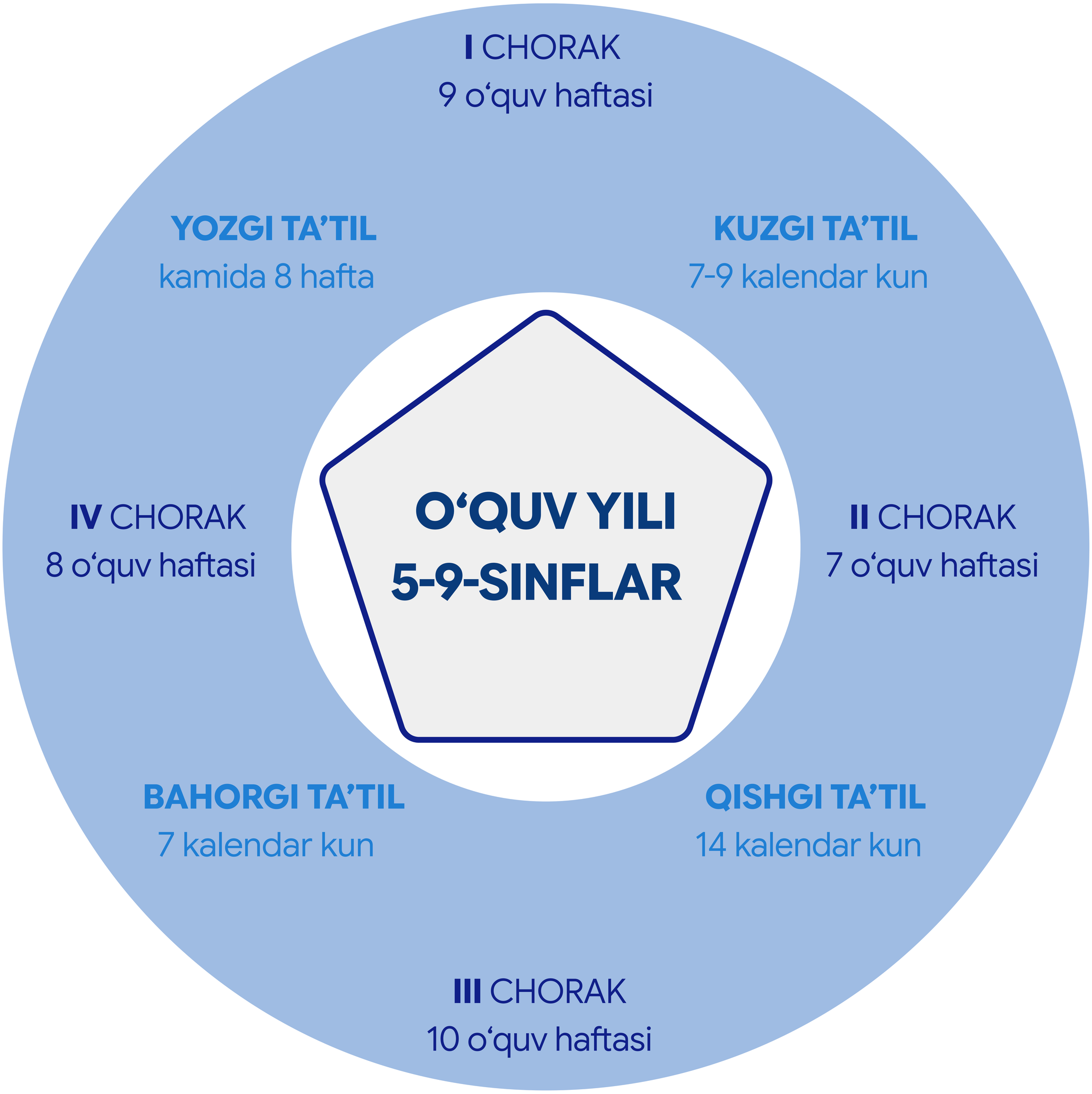
UMUMIY O‘RTA TA’LIM BO‘YICHA O‘QUV JARAYONI ODATDA 34 O‘QUV HAFTASIGA REJALASHTIRILADI

Boshlanishi - 2-sentabr	Yakunlanishi - 25-may
Agar o‘quv yili boshlanish sanasi dam olish yoki bayram kuniga to‘g‘ri kelsa, mashg‘ulotlar keyingi ish kunidan boshlanadi.	Yakuniy nazorat va davlat attestatsiya muddatlari tasdiqlangan jadval asosida belgilanadi. 9- va 11- sinflar uchun o‘quv yili yakuni attestatsiya jadvali bilan muvofiqlashtiriladi.

Muhim

O‘quvchilarning ortiqcha charchashining oldini olish maqsadida o‘quv yili davomida ta’til davrlari belgilanadi. Ta’til muddatlari tegishli vazirlik tavsiyalari va maktabning kalendar rejasida aks ettiriladi.

Yillik kalendar o‘quv grafigini tuzishda ta’lim tashkiloti o‘quv yilini choraklar asosida rejalashtiradi. O‘zbekiston amaliyotida eng ko‘p qo‘llaniladigan model - 4 chorak va ular oralig‘idagi ta’til muddatlaridan iborat.

45 daqiqa

DARS MASHG‘ULOTI DAVOMIYLIGI

5-10 daqiqa

DARSLAR ORALIG‘IDAGI TANAFFUS DAVOMIYLIGI

15-30 daqiqa

O‘QUV KUNI O‘RTASIDAGI KATTA TANAFFUS DAVOMIYLIGI

Tanaffuslar o‘quvchilarning dam olishi, ovqatlanishi va harakat faolligini ta’minlashga xizmat qiladi.

20-30 daqiqa

DARS VA SINFDAN TASHQARI MASHG‘ULOT ORALIG‘IDAGI TANAFFUS

Alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilar uchun mashg‘ulotlar davomiyligi tartibi ularning individual rivojlanish dasturi hamda tibbiy-pedagogik tavsiyala asosida belgilanadi.

Dars jadvali o‘quvchilarning kunlik va haftalik aqliy-mehnat yuklamasi, fanlarning murakkablik darajasi hamda sanitariya-gigiyena normalari hisobga olingan holda tuziladi.

TARBIYAVIY ISHLAR KALENDAR REJASI

Tarbiyaviy ishlar kalendar rejasi erkin shaklda ishlab chiqiladi. Unda ishlar, voqealar va tadbirlarning mazmuni, ishtirok etuvchi sinflar yoki o‘quvchilar guruhlari, bajarish muddatlari, tayyorgarlik muddatlari hamda mas’ul shaxslar ko‘rsatiladi.

Reja har yili navbatdagi o‘quv yili boshlanishiga qadar yangilanadi va maktabning yillik ish rejasi, sinf rahbarlari rejasi hamda tarbiyaviy ishlar tizimi bilan muvofiqlashtiriladi.

Iqtibos

Tarbiyaning maqsadi - bolada kelajak hayotga tayyorlikni shakllantirish, bugungi bolalik davrining qadriyatini ham saqlab qolishdir.

K. D. Ushinskiy fikrlari asosida

Rejani ishlab chiqishda quyidagilar hisobga olinadi: sinf rahbarlarining individual rejalari; fan o‘qituvchilarining ishchi o‘quv dasturlari; to‘garak, loyiha va darsdan tashqari mashg‘ulotlar rejalari; o‘quvchilar o‘zini o‘zi boshqarish organlari, ota-onalar qo‘mitasi va ijtimoiy hamkorlar bilan ishlash rejalari; maktab psixologi va ijtimoiy pedagog faoliyatiga oid hujjatlar.

Reja butun umumiy o‘rta ta’lim muassasasi uchun yagona holda yoki ta’lim bosqichlari kesimida alohida ishlab chiqilishi mumkin.

Rejani asosiy tarbiya yo‘nalishlari, kalendar davrlar - oylar, choraklar, yarim yilliklar - yoki maktabning ichki boshqaruv amaliyotiga mos boshqa shaklda tuzilishi mumkin

O‘QUV YILI UCHUN TARBIYAVIY ISHLAR KALENDAR REJASINI RASMIYLASHTIRISH NAMUNASI

T/r	Ishlar, voqealar, tadbirlar	Sinflar	Muddatlar	Mas’ullar

BOSMA VA ELEKTRON TA’LIM, AXBOROT RESURSLARI

Ta’lim dasturlarini amalga oshirish uchun umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida kutubxonalar, jumladan raqamli (elektron) kutubxonalar shakllantiriladi. Kutubxona fondi o‘quv fanlari, kurslar va modullar bo‘yicha darsliklar, o‘quv qo‘llanmalar, metodik hamda davriy nashrlar, shuningdek elektron ta’lim resurslari bilan ta’minlanishi zarur.

O‘zbekiston Respublikasining ta’limga oid qonunchiligi va amaldagi o‘quv-metodik tartiblar asosida

TA’LIM DASTURLARINI AMALGA OSHIRUVCHI UMUMIY O‘RTA TA’LIM MUASSASALARI

Amaldagi tartibda tasdiqlangan darsliklar va ular bilan bir komplektda ishlab chiqilgan o‘quv-metodik materiallar: mashq daftarlari, o‘qituvchi kitoblari, metodik qo‘llanmalar.

Vakolatli organlar tomonidan tavsiya etilgan qo‘shimcha o‘quv qo‘llanmalar, didaktik materiallar va metodik nashrlar. Ular asosiy o‘quv dasturini to‘ldiruvchi manba sifatida qo‘llanadi.

Raqamli ta’lim platformalari, elektron darsliklar, videodarslar, interaktiv topshiriqlar va axborot-qidiruv resurslari. Ulardan foydalanish axborot xavfsizligi va pedagogik maqsadga muvofiqlik talablariga mos bo‘lishi kerak.

1.4. DARSLIKLAR VA O‘QUV-METODIK MAJMUALAR RO‘YXATI

Darsliklar va o‘quv-metodik majmualar ro‘yxati umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standartlari, o‘quv rejalari va o‘quv dasturlari asosida shakllantiriladi. Mazkur ro‘yxatga kiritilgan o‘quv adabiyotlari ta’lim mazmunining uzviyligi, yosh xususiyatlariga mosligi, metodik apparati, ilmiy aniqligi, tarbiyaviy yo‘nalishi hamda axborot xavfsizligi talablari bo‘yicha ko‘rib chiqiladi.

Ro‘yxatga darslik va u bilan bog‘liq qo‘shimcha materiallar: mashq daftari, o‘qituvchi uchun metodik qo‘llanma, elektron ilova, audio-video resurslar va interaktiv materiallar kiritilishi mumkin. Ular majburiy o‘quv dasturini amalga oshirish, fanlarni chuqurlashtirib o‘qitish hamda ta’lim oluvchilarning ehtiyojlarini hisobga olishga xizmat qiladi.

Muhim

Darslik bilan birgalikda ishlab chiqilgan o‘quv-metodik materiallar yagona majmua sifatida ko‘rib chiqiladi.

Normativ asos

Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida foydalaniladigan darsliklar, mashq daftarlari, o‘qituvchi kitoblari va boshqa o‘quv-metodik materiallar amaldagi tartibda ekspertizadan o‘tkaziladi, tasdiqlanadi va ta’lim jarayoniga joriy etiladi.

O‘quv adabiyotlari ro‘yxatini shakllantirish tartibi ekspertiza, aprobatsiya, metodik muhokama va tasdiqlash jarayonlarining izchilligini belgilaydi.

O‘QUV ADABIYOTLARI RO‘YXATINING TUZILMASI

- Majburiy fanlar bo‘yicha tasdiqlangan darsliklar va ular bilan bir komplektda ishlab chiqilgan o‘quv-metodik materiallar ro‘yxati.
- Variativ yoki maktab komponenti doirasida qo‘llanishi mumkin bo‘lgan o‘quv qo‘llanmalar, qo‘shimcha materiallar va metodik tavsiyalar ro‘yxati.
- Kasbiy yo‘naltirish, fanlarni chuqurlashtirib o‘qitish, loyiha va amaliy mashg‘ulotlar uchun tavsiya etiladigan o‘quv-metodik resurslar ro‘yxati.
- Alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilar uchun moslashtirilgan darsliklar, maxsus o‘quv qo‘llanmalar va raqamli resurslar ro‘yxati.

Mazkur ro‘yxatlar ta’lim bosqichlari va fanlar kesimida tuziladi. Zarur hollarda maxsus ta’lim, inklyuziv ta’lim va o‘quvchilarning individual ehtiyojlari bo‘yicha alohida bo‘limlar shakllantiriladi.

Muhim

Darsliklar DTS, o‘quv dasturlari va metodik talablarga mos bo‘lishi shart.

Normativ asos

Darsliklar va o‘quv-metodik majmualarni ishlab chiqish, ekspertizadan o‘tkazish, nashrga tavsiya etish va amaliyotga joriy etish O‘zbekiston Respublikasining amaldagi normativ-huquqiy hujjatlari asosida amalga oshiriladi.

O‘QUV NASHRLARI BILAN TA’MINLANGANLIK ME’YORLARI

O‘quv nashrlari bilan ta’minlanganlik me’yorlari umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standartlari, tayanch o‘quv reja va tegishli o‘quv dasturlari asosida belgilanadi.

BOSHLANG‘ICH TA’LIM BOSQICHI BO‘YICHA TA’MINOT TALABLARI:

1. ta’lim tashkiloti har bir o‘quvchi uchun o‘quv fanlari kesimida kamida bittadan asosiy darslik yoki o‘quv qo‘llanmani bosma shaklda taqdim etishi zarur:
   - ona tili va o‘qish savodxonligi;
   - matematika;
   - tabiiy fan;
   - informatika;
   - tarbiya;
   - xorijiy til;
   - musiqiy savodxonlik;
   - tasviriy san’at.
2. fan mazmunini o‘zlashtirish uchun zarur mashq daftarlari, didaktik materiallar va elektron resurslardan foydalanish imkoniyati yaratiladi;
3. darsliklar yosh xususiyatlari, sanitariya-gigiyena, metodik apparat va axborot xavfsizligi talablariga mos bo‘lishi lozim.
4. qo‘shimcha ravishda ta’lim tashkiloti tasdiqlangan o‘quv dasturlarini bajarish uchun zarur bo‘lgan o‘quv qo‘llanmalarini elektron shaklda taqdim etishi mumkin. Bunda qo‘llanmalar vakolatli tashkilotlar tomonidan tavsiya etilgan, ekspertizadan o‘tgan va ta’lim jarayonida foydalanishga ruxsat etilgan manbalar bo‘lishi lozim;
5. o‘quvchilarga bosma va elektron ta’lim resurslaridan, jumladan elektron darslik, videodars, interaktiv topshiriq va raqamli kutubxona materiallaridan foydalanish imkoniyati yaratiladi.

UMUMIY O‘RTA TA’LIMNING ASOSIY BOSQICHI BO‘YICHA TA’MINOT TALABLARI:

1. ta’lim tashkiloti har bir o‘quvchi uchun o‘quv fanlari kesimida kamida bittadan darslik yoki o‘quv qo‘llanmani bosma shaklda taqdim etadi:
   - ona tili;
   - matematika;
   - fizika;
   - kimyo;
   - biologiya;
   - adabiyot;
   - geografiya;
   - tarix;
   - tarbiya;
   - xorijiy til;
   - informatika va axborot texnologiyalari.
2. boshqa o‘quv kurslari, variativ fanlar, to‘garak va loyiha faoliyati bo‘yicha zarur qo‘shimcha o‘quv-metodik materiallar bosma yoki elektron shaklda taqdim etiladi.
3. Umumiy o‘rta ta’limning yuqori sinflari bo‘yicha o‘quv adabiyotlari ta’minoti o‘quv reja, profil yoki chuqurlashtirilgan yo‘nalish hamda tanlov fanlari mazmunini hisobga olgan holda tashkil etiladi.
4. qo‘shimcha ravishda ta’lim tashkiloti o‘quv qo‘llanmalarni elektron shaklda taqdim etishi mumkin. Bunda materiallar o‘quv dasturidagi majburiy qismni ham, ta’lim ishtirokchilari tomonidan shakllantiriladigan qismni ham qo‘llab-quvvatlashi kerak;
5. ta’lim oluvchilar bosma va elektron ta’lim resurslaridan, jumladan raqamli platformalar, elektron kutubxonalar, multimedia materiallari va mustaqil ta’lim topshiriqlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lishi zarur.

O‘RTA TA’LIMNING YUQORI BOSQICHI BO‘YICHA TA’MINOT TALABLARI:

📌 har bir o‘quvchi uchun ta’lim dasturining majburiy fanlari bo‘yicha kamida bittadan asosiy darslik bosma va (yoki) elektron shaklda taqdim etiladi;

📌 profil yoki chuqurlashtirilgan o‘qitish yo‘nalishlari uchun tegishli o‘quv qo‘llanmalar, masalalar to‘plami, laboratoriya ishlari, amaliy topshiriqlar va metodik materiallardan foydalanish ta’minlanadi;

📌 ta’lim ishtirokchilari tomonidan shakllantiriladigan qism bo‘yicha darslik, o‘quv qo‘llanma yoki elektron resurslar o‘quv dasturi mazmuniga mos bo‘lishi lozim.

Muhim

O‘quv nashrlari bilan ta’minlashda O‘zbekiston Respublikasining amaldagi ta’lim qonunchiligi, davlat ta’lim standartlari, o‘quv rejalari va o‘quv dasturlari ustuvor hisoblanadi.

Davlat akkreditatsiyasidan o‘tgan umumiy o‘rta ta’lim dasturlarini amalga oshiruvchi ta’lim tashkilotlari o‘quv jarayonida quyidagi manbalardan foydalanadi:

1) tasdiqlangan darsliklar va ular bilan bir komplektda ishlab chiqilgan o‘quv-metodik materiallar;

2) vakolatli tashkilotlar tomonidan tavsiya etilgan qo‘shimcha o‘quv qo‘llanmalar;

3) ta’lim jarayonida foydalanishga ruxsat etilgan elektron ta’lim resurslari va raqamli platformalar.

O‘QUV ADABIYOTLARIDAN FOYDALANISHDA ASOSIY SHARTLAR:

- darslik va o‘quv qo‘llanma tegishli fan bo‘yicha davlat ta’lim standarti, o‘quv dasturi va sinf darajasiga mos bo‘lishi;
- matn, rasm, jadval, diagramma va topshiriqlar yosh xususiyatlari hamda pedagogik maqsadga muvofiqlik talablariga javob berishi;
- elektron resurslardan foydalanishda axborot xavfsizligi, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va mualliflik huquqi talablariga rioya etilishi;
- o‘quv adabiyotlari ta’lim tashkilotining kutubxona fondi, elektron katalogi yoki raqamli platformasi orqali o‘quvchilarga yetkazilishi.

1.5. ELEKTRON TA’LIM RESURSLARI RO‘YXATI

Normativ asos

Ta’lim jarayonida foydalanish tavsiya etilgan elektron ta’lim resurslari va raqamli kontent o‘quv dasturlari, davlat ta’lim standartlari hamda axborot xavfsizligi talablariga mos bo‘lishi zarur.

Ro‘yxatda ta’lim jarayonida foydalanish mumkin bo‘lgan elektron ta’lim resurslari ko‘rsatiladi.

Ro‘yxatni shakllantirish va yangilab borish ta’lim dasturlari, metodik tavsiyalar hamda raqamli ta’lim muhiti rivojlanishi bilan uyg‘un holda amalga oshiriladi.

Muhim

Ruxsat etilmagan resurs ishlatilmaydi.

Resurslar mustaqil ta’lim va ko‘nikmalarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Muhim

Qo‘shimcha ma’lumotlar ta’lim tashkilotining raqamli ta’lim muhiti va ichki metodik tavsiyalarida aks ettiriladi.

1.6. O‘QUV QO‘LLANMALARINI ISHLAB CHIQARUVCHI TASHKILOTLAR

O‘quv qo‘llanmalarini ishlab chiqish, ekspertizadan o‘tkazish va ta’lim jarayonida foydalanishga tavsiya etish tartibi vakolatli organlar tomonidan belgilanadi. Bunda o‘quv qo‘llanmalari davlat ta’lim standartlari, o‘quv dasturlari, yosh xususiyatlari, metodik talablar va axborot xavfsizligi mezonlariga mos bo‘lishi shart.

Normativ asos

Ta’lim jarayonida foydalanishga tavsiya etiladigan o‘quv qo‘llanmalar ro‘yxati va ularga qo‘yiladigan talablar tegishli vakolatli tashkilotlar qarorlari asosida yuritiladi.

O‘quv qo‘llanma - darslikni to‘ldiruvchi, muayyan mavzu, bo‘lim yoki amaliy ko‘nikmani chuqurlashtirishga xizmat qiluvchi o‘quv nashridir.

O‘QUV QO‘LLANMALARI QUYIDAGI KO‘RINISHLARDA BO‘LISHI MUMKIN:

- o‘quv-metodik qo‘llanma;
- amaliy mashqlar va topshiriqlar to‘plami;
- laboratoriya yoki loyiha ishlari bo‘yicha qo‘llanma;
- xarita, atlas, jadval va ko‘rgazmali materiallar;
- ish daftari yoki elektron ish daftari.

Muhim

O‘quv qo‘llanma, metodik qo‘llanma va ish daftari tushunchalari amaldagi ta’lim va nashr talablariga muvofiq qo‘llanadi.